

**Programma EFRO 2021-2027 voor Oost-Nederland
in sjabloon conform artikel 21(3)**

CCI	2021NL16RFPR004
Titel in het Engels	Programme ERDF 2021-2027 East Netherlands
Titel in nationale taal	Programma EFRO 2021-2027 Oost-Nederland
Versie	4 d.d. 25 november 2021
Eerste jaar van het programma	2021
Laatste jaar van het programma	2027
Subsidiabel vanaf	1 januari 2021
Subsidiabel tot en met	31 december 2029
Nummer van het Commissiebesluit	
Datum van het Commissiebesluit	
Nummer van het wijzigingsbesluit lidstaat	
Datum van inwerkingtreding van het wijzigingsbesluit lidstaat	
Niet-substantiële overdracht (artikel 24 lid 5 GB)	Nee
NUTS regio's van het programmagebied	NL2 – OOST-NEDERLAND <i>NL21 Overijssel</i> NL211 Noord-Overijssel NL212 Zuidwest-Overijssel NL213 Twente <i>NL22 Gelderland</i> NL221 Veluwe NL224 Zuidwest-Gelderland NL225 Achterhoek NL226 Arnhem/Nijmegen
Betrokken fonds(-en)	☒ EFRO
	☐ Cohesiefonds
	☐ ESF+
	☐ EMVAF

1. Programmastrategie:

belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

Vooraf

Het Europese cohesiebeleid richt zich in de breedte op economische, sociale en territoriale verschillen en ongelijkheden. Vanuit de economische focus in EFRO in de meer-ontwikkelde lidstaat Nederland en de beperkte omvang van de Europese middelen, focust deze strategie zich op de economische dimensie.

Het voorafgaande EFRO programma Oost 2014-2020 werd geschreven midden in een economische crisis. Die tijdsgeest leek te zijn veranderd bij de voorbereiding van Programma 2021-2027, die in 2019 startte: de economische crisis was voorbij en de maatschappelijke relevantie van innovatie nam steeds verder toe. Tot voorjaar 2020, toen COVID19 uitbrak en heel Europa in een nieuwe economische crisis verzeild raakte.

De RIS3 voor Oost-Nederland was op dat moment al afgerond. Deze beschrijft een aantal belangrijke transitie waarvoor de economie staat. De economische impact van COVID19 laat vooralsnog zien dat de crisis de noodzaak van die transitie uitvergroot, niet verandert. De programmastrategie bevindt zich dan ook op het snijvlak van deze maatschappelijke uitdagingen en deze transitie. Wel moet in ogenschouw worden genomen dat COVID19 (vooralsnog) een relatief korte termijn kwestie lijkt, terwijl het programma is gebaseerd op de langere termijn (2021-2027). In dit programma is ook specifieke aandacht voor de groene transitie in Oost-Nederland.

Deze programmastrategie beschrijft hoe de gekozen specifieke doelstellingen voortkomen uit deze ontwikkelingen. In de programmastrategie gaan we achtereenvolgens in op:

- ✓ Oost-Nederland als **landsdeel** binnen Nederland
- ✓ De **maatschappelijke uitdagingen en transitie** waar Oost-Nederland aan wil bijdragen
- ✓ De **regionale economie en het innovatiesysteem** van Oost-Nederland
- ✓ **Investeringsbehoeften**: complementariteit en lessons learned (inhoudelijk en administratief)
- ✓ **Landenspecifieke aanbevelingen**
- ✓ Vertaling strategie naar **Programma Oost 2021-2027**

Oost-Nederland als landsdeel binnen Nederland

Het landsdeel Oost-Nederland bestaat uit de provincies Gelderland en Overijssel en grenst aan alle drie de andere landsdelen en aan Duitsland. Het is daarmee de meest centrale regio van Nederland. Ongeveer 3,2 miljoen mensen - één vijfde van de Nederlandse bevolking - wonen in 2018 in Oost-Nederland. Demografische uitdagingen – zoals mogelijke krimpregio's, woningnood en bereikbaarheid – zijn in de regio bekend. Met de beperkte beschikbare middelen richt het programma zich niet op deze uitdagingen.

Oost-Nederland draagt bijna 16 procent bij aan de nationale economie (BRP). Het bbp per inwoner is met € 39.300 lager dan het Nederlands gemiddelde (€ 46.700), waarbij zes provincies een hoger bbp per inwoner hebben en vier provincies lager (Drenthe, Friesland, Flevoland en Zeeland).

Er zijn circa 300.000 bedrijven gevestigd; in aantal 17% van Nederlands totaal. De werkgelegenheid omvat circa 1.650.000 banen; eveneens ongeveer 17% van de totale werkgelegenheid in Nederland.

Landsdeel Oost is op het Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie een 'strong innovator', tegenover provincies Noord-Holland, Utrecht en Noord-Brabant die 'innovation leaders' zijn. Op veel van de indicatoren in het Scoreboard scoren Gelderland en Overijssel onderaan de top 10 van Nederlandse provincies; steevast na provincies in West- en Zuid-Nederland.

De publieke en private R&D uitgaven samen zijn in Nederland stabiel op 2,1% van het bbp. Dit is onder de Europese doelstelling van 3% van het bbp en de Nederlandse doelstelling van 2,5% van het bbp. De private uitgaven aan R&D bedragen in Gelderland en Overijssel slechts 1,3% van het bbp, tegenover 2,8% in Noord-Brabant. Binnen Nederland wordt liefst 30% van de totale private R&D uitgaven door bedrijven in Noord-Brabant besteed (bron CBS).

Maatschappelijke uitdagingen: transitie centraal

Het bestaande innovatiesysteem van Oost-Nederland is in de programmaperiode 2014-2020 op een aantal topsectoren versterkt. Met het oog op indringende technologische en maatschappelijke transitie, wordt daarin een verdere doorontwikkeling aangebracht, en wordt niet gekozen voor een majeure wijziging. Wel is gekozen om in plaats van topsectoren te ondersteunen, nu te kiezen voor cross-overs. Binnen de transitie hebben de stakeholders gedestilleerd waar de kansen voor de Oost-Nederlandse economie en maatschappij aanwezig zijn.

In de RIS3 Oost-Nederland worden de volgende internationale transitie genoemd die voor bedrijven die sector- en regiooverstijgend zijn, maar ook kenmerkend zijn voor Oost-Nederland en een uitdaging voor deze regio vormen:

- ✓ Energie- en grondstoffentransitie;
- ✓ Digitalisering en robotisering;
- ✓ Servitization;
- ✓ Internationalisering;
- ✓ Sociale innovatie.

Een schets van deze uitdagingen in de regio is opgenomen als bijlage bij dit Programma.

Deze ontwikkelingen transformeren de vraag- en aanbodkant van bestaande sectoren. Juist daarbinnen ligt de kracht van het nieuwe Programma. Er wordt, met inachtneming van deze transitie, primair gekozen voor de volgende focusgebieden. In al deze genoemde focusgebieden komen drie 'Sustainable Development Goals' van de Verenigde Naties naar voren: SDG 7: Betaalbare en schone energie, SDG12: Verantwoorde consumptie en productie, SDG13: Klimaatactie.

- ✓ Op het snijvlak van Health, Food en Tech – Prevention & MedTech
Binnen dit domein wordt ingezet op gezonde voeding, medische technologie, diagnostiek en behandeling. Deze domeinen dragen bij aan gezondheid en gezond ouder worden. In 2030 dient Oost-Nederland zich te ontwikkelen tot een sterk geëquipeerd cluster, met inachtnaam van de drang om te robotiseren en te digitaliseren, omdat deze in de zorg bijzonder actueel is.

- ✓ Op het snijvlak van Tech, Food en Materials – Sustainability & Foodtech
Verduurzaming van het productiesysteem is al jaren een prioriteit in Oost-Nederland. Daarbij wordt ingezet op duurzame voedseltechnologie, innovatieve landbouw, biologische materialen en grondstoffen. Een aantal vitale gebieden, zoals eiwittransitie en voedseltechnologie, circulaire en natuur-inclusieve landbouw, en smart farming (agro-tech), moeten ervoor zorgen dat een bijdrage wordt geleverd aan oplossingen voor voedselschaarste en duurzame en klimaatbestendige voedselvoorziening.

- ✓ Op het snijvlak van Cleantech, Materials en Tech – Manufacturing & MaterialTech
Met een van oudsher sterke maakindustrie, is de regio gezegend met veel kansen de komende jaren, maar even zo veel met uitdagingen die onder invloed van veranderende technologische stranden. Er is een zeer duidelijke vraag in de maatschappij om de maakindustrie schoner en duurzamer te laten produceren; circulaire economie. Het toepassen en verkopen van nieuwe technologieën, vooral op het terrein van digitalisering, robotisering en circulaire economie, vragen om een adequate ondersteuning van het relevante bedrijfsleven, voornamelijk het mkb. Daarbij is Smart Industry om slimme en autonome systemen te bouwen, communicerende slimme machines, en nieuwe bedrijfsmodellen (onder invloed van servitization). Daarnaast worden geavanceerde materialen ontwikkeld en recycling technologieën (bijvoorbeeld op het gebied van kunststof verpakkingen) en de ontwikkeling van nanotechnologie en fotonica, die nu vooral nog in de kinderschoenen staan van de ontwikkelingen, maar lonkende perspectieven bieden voor het ecosysteem. Ten aanzien van water en waterkwaliteit bijvoorbeeld innovaties in meet- en regeltechniek, in opwekking van energie uit water(stromen), in hightech zuiveringsmaterialen.

- ✓ Vergroening: energietransitie en klimaat
Deze primaire focusgebieden zijn ontstaan op het snijvlak van maatschappelijke ontwikkelingen en de bestaande krachten van het ecosysteem in Oost-Nederland, met inachtnaam van de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van technologie, mens en milieu. De opgave in transitie naar een groenere economie is niet gebonden aan één regio, aan één technologie, aan één sector. Innovaties die direct leiden tot minder energieverbruik en/of meer benutting van duurzaam opgewekte energie in de productieketens in Oost-Nederland, zijn nodig om klimaatdoelen te bereiken.

Regionale economie en innovatiesysteem

In verschillende beleidsdocumenten zoals coalitieakkoorden van de afzonderlijke provincies, de geactualiseerde RIS3 voor Oost-Nederland en daaronder liggende bronnen en analyses (waaronder de KIA's) worden sterktes en zwaktes van de regio beschreven. De sterke kennisclusters rondom Nijmegen (Health & Life Sciences), Enschede (HTSM), de Stedendriehoek (cleantech) en Wageningen (Agrofood) worden bijvoorbeeld uitgelicht, maar ook het sterke MKB in de gehele regio en het innovatiepotentieel dat de regio bezit. Zwakheden worden ook benoemd. Zo stelt de RIS3 dat het ecosysteem nog onvoldoende de doorgroei van startups naar scale-ups ondersteunt, een grote groep gevestigd MKB beperkte groeiambitie hebben en dat als zij onvoldoende innoveren hun concurrentiepositie verliezen en de relatie tussen kennisinstellingen en de regionale economie niet optimaal benutten.

Een samenvatting van de schets van de regionale economie en innovatiesysteem is opgenomen in de bijlagen bij dit programma.

(Nota bene: Waar in dit programma wordt gesproken over 'kennisinstellingen' worden alle instellingen bedoeld die op WO- en HBO-niveau opereren in onderzoek en opleiding. Bijvoorbeeld de drie universiteiten, de hogescholen (momenteel ook wel 'Universities of Applied Sciences' genoemd), het universitair medisch centrum, maar ook publieke en private onderzoeksorganisaties.)

Focus op innovatie

Het is van belang dat het MKB in Oost-Nederland innoveert. Wanneer dit niet of beperkt gebeurt, vormt dit op lange termijn een risico voor de regionale economie, alsmede voor het realiseren van maatschappelijke opgaven. Wanneer valorisatie wel wordt gerealiseerd kunnen kennis en ideeën beter gecommercialiseerd worden, hetgeen een enorm potentieel biedt. Gebleken is dat het gevestigde bedrijfsleven in Oost-Nederland belemmeringen ervaart bij het oppakken van innovaties met betrekking tot maatschappelijke transitie.

De RIS3 identificeert ook uitdagingen zoals de focus van bedrijven op lopende bedrijfsprocessen en de afstand tussen MKB en kennisinstellingen. Slimme oplossingen blijven daardoor te vaak 'op de plank liggen'. De weg van laboratorium tot aan de praktijk stopt wanneer adoptie in de maatschappij te weinig, of te laat in het innovatieproces aan bod komt. De meerwaarde van dit programma ontstaat wanneer bedrijven enerzijds worden uitgedaagd om te innoveren binnen de energietransitie, als anderzijds om hier de samenwerkingen op te zoeken om tot toepassing, bewustwording en adoptie te komen.

Focus op innovatie ten dienste van de energietransitie

In de coalitieakkoorden van de provincies Gelderland en Overijssel wordt de energietransitie ook als belangrijke opgave benoemd voor de komende coalitieperiode. Dit komt overeen met het benoemen van de energie- en grondstoffentransitie als maatschappelijke uitdaging in de RIS3 van Oost-Nederland. Ook de Europese Commissie heeft de energietransitie topprioriteit gegeven middels de Green Deal.

De provincies Gelderland en Overijssel geven al op verschillende manieren vorm aan deze energietransitie. Zo zijn er investeringsfondsen die als taak hebben om de transitie te versnellen en ook risico te nemen door te investeren in risicovolle projecten en ondernemingen. Ook zetten de provincies zich in om de energieinfrastructuur te versterken. Op deze manier wordt het bijvoorbeeld aantrekkelijker om voor een elektrische auto te kiezen.

Ook in innovaties rondom de energietransitie wordt geïnvesteerd. Dergelijke innovaties dragen ook bij aan een betere luchtkwaliteit. Binnen de ruimere context van de RIS3 en de crossovers, bij wijze van enkele voorbeelden met ontwikkeling van nieuwe technieken tot reductie van hoeveelheid koolstof, minder CO₂-uitstoot, schonere voedselproductie en vergroening van de chemie. De circulaire economie is eveneens van belang in deze transitie. Van belang in het programma is de ontwikkeling van circulaire businessmodellen, eco-design en de betrokkenheid van het MKB om gedragsverandering te stimuleren in combinatie met economische prikkels. Ook voor de stikstofproblematiek is de energietransitie van belang. Hoewel het programma géén specifieke doelstelling bevat op stikstofreductie, mag worden verwacht dat innovaties op de crossovers in de RIS3 ook zorgen voor reductie van stikstof. Vanuit de crossover cleantech bijvoorbeeld bij ontwikkeling van schonere brandstoffen en technieken. Hiermee geeft Oost-Nederland invulling aan nationale (klimaatakkoord, nationaal klimaatplan) en Europese kaders (Green Deal). Uit inventarisatie blijkt wel dat de energietransitie verder versneld kan worden wanneer extra middelen worden geïnvesteerd in slimme uitrol van innovaties. Juist hier zijn er namelijk weinig tot geen andere financieringsmogelijkheden beschikbaar.

De RIS3 benoemt tech, cleantech en materialen als sterke innovatiesectoren in Oost-Nederland. De innovatiekracht van deze sectoren kan veel toepassing vinden op energie & klimaat, wanneer deze wordt gestimuleerd slimme oplossingen en technologieën tot wasdom te brengen. Vanuit de sterke innovatiesectoren uit de RIS3 mag dit met name worden verwacht op het gebied van hernieuwbare energie en op het gebied van slimme energiesystemen.

Investeringsbehoeften (marktfalen), complementariteit en synergie

Op basis van de RIS3, de landenspecifieke aanbeveling en de stakeholderconsultatie zijn meerdere investeringsbehoeften geïdentificeerd. Het programma speelt hierop in. De landenspecifieke aanbeveling benadrukt dat in Nederland de R&D-uitgaven achterblijven. Dit is een rechtvaardiging voor het aanwenden van de EFRO-middelen om de R&D-uitgaven te vergroten.

Uit de RIS3 blijkt dat Oost-Nederland een sterk innovatieve regio is en dat deze sterktes vooral gevonden kunnen worden in crossovers. Deze crossovers worden ingezet om verschillende benoemde maatschappelijke uitdagingen aan te pakken. Denk bijvoorbeeld aan het verkleinen van het gat tussen bedrijven en kennisinstellingen, de weinige financiering die beschikbaar is in het bedrijfsleven voor innovatie. Zowel in 1.i en 2.ii en 2.iii ligt nadruk op financiering van dergelijke opgaven.

Onder het programma 2014-2020 is het revoluerend fonds ION+ (Innovatiefonds Oost-Nederland) opgezet. De eerste indrukken van ION+ zijn positief. Daarom is landsdeel Oost voornemens onder het programma 2021-2027 deels weer middelen in te zetten in een financieel instrument. Vooral nog wordt dit voornemen gekwantificeerd op 10% inzet in financiële instrumenten, 90% inzet op subsidie.

Programma Oost 2014-2020 heeft de afgelopen jaren haar meerwaarde bewezen. Veel van de goedgekeurde innovatieprojecten in Nederland zouden niet zijn uitgevoerd zonder EFRO-subsidie. Een ruime meerderheid van de subsidieaanvragers vindt het zelfstandig financieren en het zoeken naar alternatieve financieringsbronnen moeilijk.

Met het Kapitaalmarkt-onderzoek 1 is een gedegen analyse gemaakt van de beschikbaarheid van kapitaal. Gedurende de programmaperiode 2014-2020 bleek een overaanbod aan kapitaal voor de fase van marktvolwassenheid, boven de TRL-ladder. Programma Oost richtte zich in 2014-2020 dan ook op innovatiefasen TRL 4 t/m 8. In dit segment is programma Oost van bepalende omvang gebleken: ruim 50% van het kapitaal voor de TRL fasen 4 t/m 8 in Oost-Nederland voor de toenmalige doelsectoren is afkomstig uit programma Oost 2014-2020. De gekozen focus in programma Oost is daarmee een belangrijke aanvulling geweest op het bestaande instrumentarium. De impuls van programma Oost is niet slechts een goede aanvulling geweest, maar vooral een blijvend noodzakelijke aanvulling. Voor de toekomst blijft een focus op innovatie vanaf TRL 4. TRL-niveau's boven TRL 8 zijn mogelijk wanneer dit noodzakelijk is om een project tot een goed einde te brengen.

Op het gebied van het tegengaan van een mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt bestaat een breed pallet aan mogelijke financieringsinstrumenten. Dat de krapte op de arbeidsmarkt een groot probleem is, wordt daarmee erkend door verschillende overheden. Zowel de provincies Overijssel en Gelderland als het Rijk investeren in een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en om krapte op diezelfde arbeidsmarkt tegen te gaan. Het nationale ESF+ programma besteedt aandacht aan deze problematiek evenals de Roadmap Human Capital Topsectoren 2020-2023 op nationaal niveau.

Op regionaal niveau zijn er diverse strategische agenda's die aandacht hebben voor deze problematiek zoals die van beide provincies, van Regio Foodvalley, van Twente Board, van de RCT's (regionale centra voor techniek), van de CleanTech Regio en verschillende Regiodeals. Doordat al financiering beschikbaar is voor deze problematiek, wordt hiervoor geen financiering vrijgemaakt in dit programma.

Dit programma sluit aan op het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) en het Nationaal Strategische Plan, doordat innovaties uit EFRO-projecten hun toepassing kunnen vinden in de landbouw. Ook op het bredere terrein van Europese instrumenten is in de voorbereiding van het programma de samenwerking, synergie en complementariteit gezocht met relevante fondsen en programma's zoals ESF+ en Interreg, en deze afstemming blijft ook bij de uitvoering van het EFRO-programma bestaan. Bovendien geeft Nederland op dit moment op nationaal niveau invulling aan de Recovery and Resilience Facility (RRF). Ook hiermee wordt bij de uitvoering van het EFRO-programma gezocht naar maximale synergie.

Nationaal Energie- en Klimaatplan

Dit programma sluit aan op het Nationaal Energie- en Klimaatplan met het vrijmaken van middelen voor verdere verduurzaming van Oost-Nederland en een versnelling van de energietransitie. Specifiek door te focussen op ondersteuning voor innovatie in de dimensies decarbonisatie, energie-efficiëntie en onderzoek, innovatie en concurrentievermogen van het Nationaal Energie- en Klimaatplan. Dit omdat uit de landenspecifieke aanbeveling blijkt dat de R&D uitgaven achterblijven. Dit programma draagt dus bij aan de verduurzaming door juist hier op te focussen.

Landenspecifieke aanbevelingen

De Europese Commissie heeft in de landenspecifieke aanbevelingen en de landenbrieven relevante macro-economische constatering en aanbevelingen geformuleerd voor lidstaat Nederland. Deze zijn binnen Nederland gelijk van toepassing voor landsdeel Oost-Nederland.

In de landenspecifieke aanbeveling constateert de Commissie een stijging van de uitgaven aan onderzoek en innovatie in Nederland, maar ook dat Nederland nog steeds het streefcijfer van 2,5 % niet haalt. Ook blijft Nederland achter bij andere Europese landen. De Europese Commissie herkent dat in Nederland de productiviteit van de economie sterk afhankelijk is van de mate van innovatie. Een concrete aanbeveling is daarom het investering-gerelateerde economische beleid te richten op onderzoek en ontwikkeling, vooral in de particuliere sector.

De Europese Commissie heeft verschillende investeringsbehoeften geformuleerd die aansluiten bij de behoeften van Oost-Nederland zoals geformuleerd in deze programmastrategie.

- Versterken van investeringen in het ontwikkelen van nieuwe processen, producten en diensten;
- Ontwikkelen en gebruiken van het innovatie-ecosysteem en stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen het bedrijfsleven en onderzoekscentra om MKB meer te laten investeren in onderzoek en innovatie;
- Stimuleren van interregionale samenwerking in nieuwe waardeketens, ook met andere lidstaten;
- Aanpakken van de uitdagingen op het gebied van vaardigheden voor slimme specialisatie en het innovatievermogen van het MKB, die op geïntegreerde wijze samenhangen met de voornoemde investeringsbehoeften.

In de definitieve landenspecifieke aanbeveling van 2020 (COM(2020) 519 final) raadt de Europese Commissie Nederland aan om publieke investeringsprojecten te vervroegen en private investeringen aan te moedigen om economisch herstel te bevorderen. Hierbij moet de focus liggen op de groene en digitale transitie, ingebed in het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid. MKB en innovatieve start-ups en scale-ups zijn daarbij cruciaal voor het concurrentievermogen en de werkgelegenheid. Ook investeringen in technische en digitale vaardigheden zijn van groot belang.

De acties voorgesteld in dit programma sluiten aan op de Landenbrieven 2019 en 2020, inclusief Annex D van de landenbrief 2019.

Uitvoering: administratieve capaciteit en vereenvoudiging

De Beheerautoriteit heeft veel ervaring met de uitvoering van EFRO-programma's en heeft toereikende personele middelen en voldoende administratieve capaciteit voor het beheer van het programma. Dit kwam onder andere naar voren in de ex-ante evaluatie van de programmaperiode 2014-2020 (Technopolis, 2014).

Verbeterpunten die in 2021-2027 worden opgepakt komen voort uit verschillende evaluaties:

- **Beoordelingscriteria:** In de periode 2014-2020 heeft programma Oost aantoonbaar met heldere beoordelingscriteria gewerkt, dit is de kwaliteit van de projectvoorstellen ten goede gekomen. De deskundigencommissie heeft de kwaliteit van de business cases sterk zien stijgen (SIRA, mid-term evaluatie, 2019). Verdere ontwikkeling van transparante en doelmatige criteria krijgt verder aandacht;
- **Aanvragen:** In heel Nederland zijn penvoerders over het algemeen tevreden met het aanvraagproces van EFRO-projecten. De voornaamste uitdagingen die geconstateerd zijn, hebben te maken met de doorlooptijd van het aanvraagproces. Dit was in mindere mate een specifieke uitdaging voor de regio Oost (RUG, 2018) maar het streven naar verkorting van doorlooptijden gaat onverminderd voort;
- **Administratie:** Verlaging van de administratieve lasten is een veelgehoord verbeterpunt (RUG, 2018). In de periode 2021-2027 wordt dit verbeterpunt doorgevoerd;
- **Deskundigencommissie:** De deskundigencommissie heeft zich in alle landsdelen bewezen in haar rol om de selectie van kwalitatief hoogstaande projecten te garanderen (RUG, 2018).

De Beheerautoriteit zal binnen haar taken en bevoegdheden het strategisch gebruik van overheidsopdrachten bevorderen en zal begunstigen aanmoedigen meer gebruik te maken van criteria op kwaliteit en levenscycluskosten en om, waar mogelijk, milieuoverwegingen (bijvoorbeeld groene aanbestedingscriteria) en sociale overwegingen alsmede innovatieprikkels in de aanbestedingsprocedures te integreren.

Lessons learnt

Ervaringen met het programma Oost 2014-2020 zorgen voor houvast bij het bepalen van investeringsbehoeften en tekortkomingen van de markt van de toekomst.

Alle beschikte projecten in het programma 2014-2020 zijn relevant geweest voor het behalen van programmadoelstellingen, ook die niet expliciet vallen binnen één van de benoemde topsectoren uit het programma 2014-2020. Het betreft hier cross-over projecten. Dit omdat innovatieprojecten zich vaak niet beperken tot een topsector. Crossovers zijn daarom een concreet speerpunt van de Slimme Specialisatiestrategie (RIS3) Oost-Nederland 2021-2027.

Door de grote investeringsbehoefte kunnen beschikbare publieke middelen binnen een aantal jaren uitgeput zijn. Om te borgen dat gedurende de gehele programmaperiode kapitaal beschikbaar is, biedt revolverend financieren een mogelijkheid. Met revolverend financieren wordt geborgd dat middelen terugvloeien en daarmee meerdere keren inzetbaar zijn. Ook vanuit ondernemerskant is er behoefte aan revolverend financieren, hier gaan immers meer ondernemersprikkels vanuit en omgang met middelen wordt hierdoor efficiënter. Hiermee zijn eerste goede ervaringen opgedaan.

Het programma Oost 2014-2020 is een goede aanvulling geweest op het bestaande financieringsinstrumentarium en vooral van een bepalende rol bij innovatieprojecten tussen TRL 4 en 8. Bij deze projecten blijkt EFRO-financiering onmisbaar.

Uit evaluaties volgen de volgende lessons learnt (niet uitputtend):

- **Netwerk- en clustervorming:** Stimulering van verdere netwerk- en clustervorming als uitdaging geïdentificeerd. Een centrale uitdaging is het stimuleren van het MKB om samenwerkingspartners te vinden. Op basis van onderzoek (RUG, 2018) en de geactualiseerde RIS3 blijft voor de regio (maar ook elders in Nederland), het activeren van het bedrijfsleven voor kennisdeling met kennisinstellingen een structurele uitdaging. Vooral binnen Oost-Nederland, een regio met een sterke kennisinfrastructuur is de potentie van kennisdeling en valorisatie niet volledig benut. De uitvoeringsorganisatie heeft hier dan ook aandacht voor. Bijvoorbeeld door het meer betrekken van multidisciplinaire partijen en het uitdragen van het programma naar onbekende partijen.
- **De 'usual suspects':** Uit ervaring van het programma 2014-2020 blijkt dat de gidsprincipes voor de selectie van projecten niet uniek zijn en ook in andere landsdelen gebruikt worden. Bij het "first come fist serve" principe dat wordt toegepast, bestaat het risico dat de EFRO-gelden vooral ten gunste komen aan goed ingevoerde partijen (ofwel de 'usual suspects'). De inzichten uit de vorige programmaperiode bevestigen dit beeld: in heel Nederland zijn het voornamelijk dezelfde partijen die aanvragen indienen. In de komende programmaperiode zal hier rekening mee worden gehouden en worden specifiek de niet-usual suspects uitgenodigd tot deelname aan het programma Oost.
- **De potentie van cross-overs:** programma Oost heeft laten zien dat wanneer een bepaald project niet expliciet onderdeel is van één van de doelsectoren, het project toch meerwaarde kan hebben voor de programmadoelstellingen. Oost-Nederland heeft een aantal specialismen, maar de kracht van Oost-Nederland ligt zoals geïdentificeerd in de RIS3-strategie voor 2021-2027 in synergiën. De mogelijkheid om via crossovers verschillende expertises samen te brengen maakt de regio uniek. Deze crossovers kunnen worden gevormd tussen de expertises in de regio, die corresponderen met de voornaamste samenwerkingen, kennishubs en 'valleys'. Deze potentie zal, ook baserend op de RIS3 strategie van 2021-2027, in de toekomst sterker worden benut in de vorm van de cross-overs Prevention & MedTech, Sustainability & FoodTech en Industry & MaterialTech.

Uit gesprekken met spelers uit de regio komt sterk naar voren dat men zich hard wil maken voor en de grootste kansen ziet in het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen en de transities waar we als maatschappij mee te maken hebben. De genoemde crossovers bieden daar een uitstekend uitgangspunt voor, aangezien de vraagstukken van de maatschappelijke uitdagingen en transities veelal een sterk multidisciplinaire behoefte hebben (zie figuur 5 [pagina 32] van de RIS3). Daarom staan deze crossovers centraal in het komende programma.

- **Onvoldoende ketenkracht:** Alhoewel middelen en activiteiten voor start-ups de afgelopen jaren zijn toegenomen, is er nog onvoldoende ketenkracht voor start-ups om goed door te groeien naar scale-ups. Hier is specifieke aandacht voor in het programma 2021-2027, bijvoorbeeld met de keuze voor actielijnen gericht op demonstratie en toepassing.

Programma Oost 2021-2027

Op basis van de verschillende geraadpleegde beleidsdocumenten, input vanuit de stakeholders en de aanbevelingen vanuit de Europese Commissie kiest Oost-Nederland voor inhoudelijke actualisering van het voorgaande programma en op deze manier voortzetten in programma Oost 2021-2027.

De actualisatie is onder andere dat innovatie moet raken aan een van de crossovers benoemd in de RIS3. Binnen innovatie wordt focus gelegd op valorisatie van technologieën die raken aan de crossovers zoals benoemd in de RIS3. Op basis van het feit dat economische kansen met betrekking tot valorisatie door het Oost-Nederlandse MKB nog niet volledig benut worden, blijft het programma inzetten op het aanjagen van het benutten van deze kansen. Uit de programmastrategie volgt het MKB als meest logische doelgroep. In dit programma wordt geen aparte maatregel opgenomen voor clustervorming.

Uit investeringsbehoeften benoemd in deze strategie blijkt dat vooral vanaf TRL 4 een investeringsbehoefte bestaat. Hierom stelt het programma financiering beschikbaar voor valorisatie vanaf dit TRL-niveau. Hierbij wordt ook gekeken naar andere dimensies dan de technologie: Wat betekent de innovatie vanuit ethiek? Past de innovatie binnen wet- en regelgeving? Werkt de toepassing op echte praktijkschaal? Wat is de sociale acceptatie? Voor deze aspecten wordt gekeken naar andere handvatten, zoals de societal readiness levels (SRL) en market readiness levels (MRL). Deze dienen als kader binnen de projecten en zijn geen zelfstandige toetsingseis.

Specifieke aandacht voor de energietransitie. In de programmastrategie is geconcludeerd dat zowel de provincie Overijssel als Gelderland ambitieuze doelstellingen hebben met betrekking tot het zijn van een klimaatneutrale provincie. Ook de Europese Commissie is ambitieus met betrekking tot de energietransitie en heeft de Green Deal opgesteld. Dit programma wil ook bijdragen aan deze ambitieuze doelstellingen en kiest ervoor te investeren in de energietransitie.

De programmastrategie bevat de volgende beleidsdoelstellingen en specifieke doelstellingen:

- ✓ Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme industriële transformatie (BD1), door
 - het versterken van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en de invoering van geavanceerde technologieën (SD 1.i);
- ✓ Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer (BD2), door
 - het bevorderen van hernieuwbare energiebronnen (SD 2.ii).
 - het ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau (SD 2.iii).

Tabel 1

Beleidsdoelstelling	Specifieke doelstelling	Samenvatting van de motivering
1	1.i	Programma Oost zet binnen beleidsdoelstelling 1 in op specifieke doelstelling i, vanuit de constatering dat er nog winst te behalen is in de valorisatie van kennis en innovaties door het MKB. Middels het ondersteunen van deze valorisatie draagt programma Oost bij aan de maatschappelijke transitie zoals benoemd in de programmastrategie. Programma Oost kiest voor deze specifieke doelstelling omdat uit de programmastrategie blijkt dat de investeringsbehoefte op dit gebied het grootst is. Voor focus op het MKB is gekozen omdat het MKB veel vertegenwoordigd is in Oost-Nederland en juist het MKB moeite heeft met valorisatie. Daarnaast is er op dit moment nog te weinig aansluiting tussen kennisinstellingen en MKB. Deze aansluiting is wel nodig om het valorisatie- en innovatiepotentieel van de regio ten volste te benutten. Gekozen is om een focus te hebben op projecten met TRL niveau 4 en hoger. Dit omdat binnen deze TRL-niveaus EFRO de meeste toegevoegde waarde heeft. Door het financieren van valorisatie in de volle breedte van de RIS3 draagt dit programma bij aan de verschillende transitie in Oost-Nederland zoals benoemd in de RIS3 en wordt de regionale economie van Oost-Nederland structureel versterkt.

2	2.ii	Programma Oost zet binnen beleidsdoelstelling 2 in op specifieke doelstelling ii: bevorderen van hernieuwbare energie. Hiermee wordt een innovatiegerichte invulling gegeven aan de Green Deal in Oost-Nederland. Oost-Nederland kiest deze specifieke doelstelling binnen de verplichte inzet op Beleidsdoelstelling 2, omdat deze goed aansluit op de innovatiekracht op tech, cleantech en materialen, toegepast op energie & klimaat en zoals geïdentificeerd in de RIS3. Samen met specifieke doelstelling 2.iii zijn dit twee domeinen waar de stap van valorisatie naar eerste toepassing / slimme uitrol, in lijn met de RIS3, het meest wordt verwacht. Binnen de verplichting tot Beleidsdoelstelling 2, kiest Programma Oost voor deze specifieke doelstelling omdat uit de programmastrategie blijkt dat de investeringsbehoefte op dit gebied groot is. Geconstateerd is dat de energietransitie een grote maatschappelijke uitdaging is waar Oost-Nederlandse bedrijven met innovatie een belangrijke bijdrage kunnen leveren. De energietransitie krijgt immers veel aandacht in zowel de plannen van de afzonderlijke provincies, nationale plannen en ook Europees beleid. Vanuit deze gedachte is inzet van het Programma Oost gewenst. Focus ligt op technologische oplossingen uit innovatie en adoptie ervan. In 2.ii van innovaties in opwek van hernieuwbare energie, in 2.iii van innovaties in opslag en distributie op lokaal niveau. Oost-Nederland wil op dit gebied innovatieve oplossingen aandragen die schaalbaar zijn en wanneer sprake is van acceptatie, uitrolbaar. Oost-Nederland voelt de urgentie van de klimaatverandering en draagt op verschillende manieren bij aan een transitie naar een groenere economie. De regio is ambitieus in deze transitie; zowel de provincie Overijssel als Gelderland wil in 2050 klimaatneutraal zijn. Beide provincies maken hier ook middelen voor vrij. In de programmastrategie is geconstateerd dat dit programma het meest kan bijdragen aan de energietransitie door middelen vrij te maken voor slimme uitrol van innovatietechnieken die de energietransitie versnellen. Voor veel andere zaken zijn andere financieringsbronnen aanwezig. Slimme uitrol houdt de eerste of vroege toepassing in op beperkte schaal, in een concrete praktijksituatie. Het gaat om het demonstratie effect van deze slimme uitrol, dat mede de basis moet leggen voor commerciële haalbaarheid (inclusief acceptatie) en een grootschalige uitrol van innovaties waarmee duurzame energie binnen bereik komt.

		Door in te zetten op slimme uitrol, wordt ook direct gebruik gemaakt van de grote kracht van de regio: innovatie. Onder deze specifieke doelstelling richt het programma zich op innovaties die bijdragen aan meer, meer efficiënte en meer toegepaste technieken, producten en processen tot opwek van hernieuwbare energie.
2	2.iii	Programma Oost zet binnen beleidsdoelstelling 2 in op specifieke doelstelling iii: slimme energiesystemen. Hiermee wordt een innovatiegerichte invulling gegeven aan de Green Deal in Oost-Nederland. Oost-Nederland kiest deze specifieke doelstelling binnen de verplichte inzet op Beleidsdoelstelling 2, omdat deze goed aansluit op de innovatiekracht op high tech en slimme systemen, toegepast op energie & klimaat en zoals geïdentificeerd in de RIS3. Samen met specifieke doelstelling 2.ii zijn dit twee domeinen waar de stap van valorisatie naar eerste toepassing / slimme uitrol, in lijn met de RIS3, het meest wordt verwacht. Oost-Nederland voelt de urgentie van de klimaatverandering en draagt op verschillende manieren bij aan een transitie naar een groenere economie. De regio is ambitieus in deze transitie; zowel de provincie Overijssel als Gelderland wil in 2050 klimaatneutraal zijn. Beide provincies maken hier ook middelen voor vrij. In de programmastrategie is geconstateerd dat dit programma het meest kan bijdragen aan de energietransitie door middelen vrij te maken voor slimme uitrol van innovatietechnieken die de energietransitie versnellen. Voor veel andere zaken zijn andere financieringsbronnen aanwezig. Slimme uitrol houdt de eerste of vroege toepassing in op beperkte schaal, in een concrete praktijksituatie. Het gaat om het demonstratie effect van deze slimme uitrol, dat mede de basis moet leggen voor commerciële haalbaarheid (inclusief acceptatie) en een grootschalige uitrol van innovaties waarmee duurzame energie binnen bereik komt. Door in te zetten op slimme uitrol, wordt ook direct gebruik gemaakt van de grote kracht van de regio: innovatie. Onder deze specifieke doelstelling richt het programma zich op innovaties die bijdragen aan meer, meer efficiënte en meer toegepaste technieken, producten en processen tot slimme energiesystemen (van opwek naar opslag, verdeling en verbruik) die bijdragen aan de energietransitie op lokaal niveau.

2. Prioriteiten

2.1 Prioriteiten, uitgezonderd technische bijstand

2.A.1 Een slimmer Oost-Nederland door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie

2. A.1. 1.1 Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën (1.i)

2. A.1 1.2 Interventies door het fonds

De doelstelling van prioriteit 1 is: Valorisatie van kennis en kunde tot meer bedrijvigheid en werkgelegenheid in Oost-Nederland, door meer private investeringen in ontwikkeling en innovatie. Hierbij ligt de focus op de genoemde *crossovers* in de RIS3: *manufacturing & materialtech, prevention & medtech* en *sustainability & foodtech*. Prioriteit 1 richt zich in de breedte op valorisatie op ieder van de *crossovers*.

Binnen deze prioriteit wordt de innovatiecapaciteit in Oost-Nederland verder versterkt. In de RIS3 is omschreven dat Oost-Nederland een sterke innovatiecapaciteit heeft en vergeleken met andere Europese regio's als 'strong innovator' geldt. Dit komt onder andere door de sterke vertegenwoordiging van kennisinstellingen in Oost-Nederland. Deze innovatiecapaciteit is ook benoemd als drijvende kracht achter het vormgeven van enkele maatschappelijke transitie's.

Deze specifieke doelstelling richt zich op het financieel ondersteunen van innovaties binnen de RIS3. Deze specifieke doelstelling maakt financiering vrij om innovatie ten dienste van deze maatschappelijke transitie's te ondersteunen. Hierbij wordt ook gekeken naar welke rol die het MKB speelt in valorisatie. Benoemd is dat het MKB een dragende partij is in de regionale economie, maar dat zij tegen enkele belemmeringen aanlopen bij valorisatie. Financiering onder deze specifieke doelstelling is er op gericht om deze belemmeringen weg te nemen.

Programma Oost richt zich specifiek op valorisatie: het toepassen/benutten van innovaties. Dit betekent dat activiteiten vanaf TRL 4 ondersteund worden. Uit het in de programmastrategie benoemde Kapitaalmarktonderzoek, blijkt dat vanaf dit TRL-niveau EFRO-subsidie de meeste toegevoegde waarde heeft. Voor lagere TRL's zijn ook voldoende andere financieringsbronnen beschikbaar.

Het programma richt zich vooral op innovatieve initiatieven die door de markt niet, niet genoeg of niet snel genoeg worden opgepakt, om deze met de EFRO subsidie wel (meer) marktrijp te maken.

Bij TRL's 5 tot 8 past subsidie het beste, bij TRL 8/9 passen (ook) stimulansen in de vorm van financieel instrument. Een keuze tot dergelijk(e) instrument(en) zal zich binnen de programmastrategie richten op leningen voor het mkb.

Ervaringen hiermee uit de periode 2014-2020 worden voortgezet; ervaring zowel met Europese middelen (ION+) als met regionale middelen (Energiefondsen, etc.).

Het kapitaalmarktonderzoek (2018) toonde dat bij het marktrijp geraken van ondersteunde initiatieven, er reeds een betrekkelijk gezond financieringsklimaat is in Oost-Nederland met veel beschikbaar kapitaal, zowel privaat als (semi-) publiek. In 2021 is actualisering gaande met oog op eventuele inzet van de REACT-EU middelen voor financiële instrumenten. In 2022 wordt een actualisering voorzien met oog op inzet van de nieuwe EFRO middelen hiervoor.

De inzet van middelen op de hoogste TRL's binnen het programma is klein. Dit niveau kan binnen projecten worden bereikt, maar is nooit enig onderwerp in een zelfstandig project. Met een indicatie op 10% van het budget in de vorm van financieel instrumenten legt het programma verbinding tussen het subsidieinstrument in het programma en de bestaande financieringsmarkt.

Valorisatie strekt zich uit over de volle breedte van de RIS3, dus met aandacht voor digitaal, duurzaam, circulair. Daarnaast strekt valorisatie zich uit – bijvoorbeeld door middel van proeftuinen – tot en met demonstratie, pilots in praktijkomgevingen en acceptatie van innovatieve oplossingen die nog op te weinig draagvlak, te weinig adoptie stuiten. Het programma sluit dan ook géén partijen uit; in aanvulling op de focus op het MKB zijn alle partners welkom die van toegevoegde waarde zijn voor de doelstellingen. Bijvoorbeeld ook creatieve industrie, gebruikersgroepen ('quadrupel helix'), maatschappelijke organisaties en mede-overheden.

Binnen prioriteit 1 richt het programma zich op innovatie op de crossovers uit de RIS3, waarbij partijen komen tot nieuwe oplossingen, producten en toepassingen die bijdragen aan de maatschappelijke transitie in Oost-Nederland. Om te valoriseren op de innovatiekracht in Oost-Nederland staan twee actielijnen centraal:

Actielijn 1: Marktgerichte innovatie in samenwerking van mkb met elkaar, met grootbedrijf en/of met kennisinstellingen, gericht op de RIS3 en de crossovers prevention & medtech, sustainability & foodtech en industry & materialtech

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Experimentele ontwikkelingen binnen het MKB;
- ✓ Ontwikkelen en testen van prototypes tot en met praktijkdemonstraties en maatschappelijke acceptatie;

- ✓ Innovatietrajecten in het MKB, bijvoorbeeld rondom het opzetten van innovatieve productielijnen. Hiermee kan innovatie in randvoorwaarden en processen tot integraal onderdeel van de ontwikkeling worden gemaakt;
- ✓ Trainingscomponenten binnen innovatietrajecten zodat werknemers op de juiste wijze innovaties kunnen implementeren.

Actielijn 2: Marktgerichte innovatie door middel van (gedeelde) test- en demonstratiefaciliteiten, gericht op de RIS3 en de crossovers prevention & medtech, sustainability & foodtech en industry & materialtech

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Proeftuinen en living labs die innovatie stimuleren in samenwerking tussen MKB en kennisinstellingen;
- ✓ Demonstraties van nieuwe toepassingen die adoptie in het bedrijfsleven en in de maatschappij versnellen en vergroten, bijvoorbeeld op gebied van digitalisering of circulariteit.

In Oost-Nederland bestaan reeds verschillende clusters en ook zijn andere financieringsbronnen beschikbaar voor clustervorming. Binnen deze specifieke doelstelling kunnen bestaande clusters en clustervorming wel als middel worden ingezet. Deze samenwerking moet echter doelgericht plaatsvinden rondom een innovatie/product. Steun voor specifieke clusteractiviteiten is daarmee wel mogelijk binnen programma Oost 2021-2027, als onderdeel van een innovatie-/valorisatieproject, maar niet als zelfstandig project.

De provincies onderkennen dat aansluiting van innovaties op de arbeidsmarkt, met voldoende juist geschoold arbeidspotentieel, een belangrijk aspect is. Speciale aandacht hierbij is voor digitalisering. Hier speelt het initiatief EDIH Boost een belangrijke rol, dit betreft een consortium uit Oost-Nederland met als doel het vormen van de European Digital Innovation Hub BOOST Robotics. Zij kunnen een belangrijke rol innemen bij de verwezenlijking van de (digitaliserings) doelen in dit programma. Activiteiten hierop zijn daarom wel mogelijk binnen programma Oost 2021-2027, als onderdeel van een innovatie-/ valorisatieproject, maar niet als zelfstandig project.

DNSH

De voorziene acties zijn in overeenstemming met het principe 'Do no significant harm'. Uit toetsing van de voorziene acties op dit principe is gebleken dat de acties vanwege hun aard géén significante negatieve impact op het milieu hebben.

De meest relevante doelgroepen

Er zijn op voorhand geen partijen uitgesloten van deelname. De belangrijkste doelgroepen binnen deze specifieke doelstelling zijn:

- MKB-bedrijven die op de volgende crossovers actief zijn: prevention & medtech, sustainability & foodtech en industry & materialtech
- Partijen uit de quadrupel helix-samenwerking
- Samenwerkingsverbanden van ondernemingen met kennisinstellingen en/of overheden en/of gebruikersgroepen

Geen steun wordt verleend aan productieve investeringen in grote bedrijven.

Waarborgen voor gelijkheid, inclusie en non-discriminatie

Bij de uitvoering van dit Programma Oost 2021-2027 worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU worden nageleefd bij de uitvoering. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

We vragen indieners in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. In de projectselectie wordt geborgd dat de projecten in dit programma geen negatieve invloed hebben op deze horizontale beginselen. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten.

Aanduiding van specifiek beoogde gebieden, inclusief gebruik van territoriale instrumenten

Hier wordt geen gebruik van gemaakt.

Interregionale, grensoverschrijdende en transnationale acties

Met deze specifieke doelstellingen draagt het programma bij aan de thematische doelstellingen van Nederland gericht op innovatie, in lijn met de Partnerschapsovereenkomst en de landenspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie. Het nationale topsectorenbeleid (vanuit de kennis- en innovatieagenda 2018-2021) kent een regionale dimensie; programma Oost-Nederland en de RIS3 Oost-Nederland sluiten aan op die regionalisering. Zo heeft het programma ook aansluiting op de Kennis- en Innovatieagenda 2018-2021 en het missiegedreven topsectorenbeleid van het Ministerie EZK. De projecten die onder het programma zullen worden geselecteerd, dragen met hun resultaten bij aan de nationale resultaten en de doelstellingen van de Europese Commissie in Nederland. Zo neemt het programma een positie in binnen de integrale aanpak van regionale ontwikkeling.

Het programma staat daarnaast open voor kansrijke samenwerkingen met partijen buiten het primaire programmagebied. De beheerautoriteit onderneemt hierop actief actie door haar verbindingen met collega's en partners die werken aan internationalisering, bijvoorbeeld via lidmaatschap van Europese netwerken (zoals AEBR). In het kader van het programma zal worden nagegaan of het mogelijk is de samenwerking met begunstigen die in ten minste één andere lidstaat gevestigd zijn, aan te moedigen door middel van internationale samenwerking.

Ook neemt Oost-Nederland onder andere deel aan internationale S3-platforms, het Vanguard Initiative, Interreg en het I3 instrument. Interreg DE-NL en Interreg NWE zijn voor Oost-Nederland de belangrijkste programma's met betrekking tot internationale samenwerking. Provincies Gelderland en Overijssel zijn vertegenwoordigd in de uitvoering van deze programma's. Waar mogelijk zullen synergie en samenwerking gezocht worden met deze Interreg-programma's.

Deelname aan het programma staat open voor alle organisaties binnen het landsdeel Oost-Nederland, en voor organisaties daarbuiten mits in samenwerking met partners uit Oost-Nederland. Specifieke partijen of concrete projecten zijn op voorhand niet te noemen. Kansen worden verwacht uit bestaande sterke connecties, zoals op digitalisering met Münster (D), op tech met IMEC (B) en met de dependence van het Fraunhofer Gesellschaft (D) in Twente.

In zomer 2021 hebben beide provincies een analyse laten uitvoeren naar internationale samenwerkingen van Oost-Nederlandse partijen onder Europese subsidieprogramma's. Daaruit kwamen meer dan 10.000 buitenlandse partners naar voren (waarvan circa 80% onder Horizon2020). Zwaartepunten liggen – naast buurland Duitsland (Beieren, Noordrijn-Westfalen) – in de UK (Groot-Londen), Frankrijk (Île-de-France), Italië (Lazio en Lombardije), Spanje (Madrid en Catalonië) en België (Brussel en Vlaams-Brabant).

Het verwachte gebruik van financiële instrumenten

Binnen dit programma worden de middelen in beginsel ingezet in de vorm van subsidie. Dit is gestoeld op de ex-ante evaluatie die Rebel Group heeft uitgevoerd ten behoeve van de mogelijke inzet van revolverende middelen in het programma Oost 2014-2020. In deze studie wordt geadviseerd om subsidies te combineren met revolverend financieren. In de TRL-fases tot en met 6 zijn subsidies vaak het meest geëigende instrument.

In de hogere TRL-fases (Vanaf TRL 6) kan revolverend financieren een goede aanvulling zijn op het verstrekken van subsidies. Producten zitten dan immers dicht bij marktintroductie. Dit houdt dus in dat ondernemingen sneller omzet en winst kunnen genereren uit de innovatie en dus snel kunnen voldoen aan hun financiële verplichtingen.

In de programmaperiode 2014-2020 is gebruik gemaakt van revolverend financieren met de oprichting van een EFRO-gevoed fonds. Het reeds bestaande fonds blijft voornamelijk gedurende de looptijd van dit programma 2021-2027 actief.

Naast het beschikbare investeringsvermogen van bestaande fondsen, zijn juist in mindere mate subsidies voor innovatie beschikbaar. Binnen Oost-Nederland bestaat een gezonde financieringsmarkt met bestaande private en publieke financieringsinstrumenten. Daarom kiest Oost-Nederland voor inzet van de EFRO-middelen in de vorm van subsidie.

Indien toekomstige ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, kan worden besloten tot heroverweging van deze keuze. Dan kan actualisering van het kapitaalmarktonderzoek op dat moment handvatten geven om een deel van de EFRO-middelen eventueel alsnog in de vorm van financiële instrumenten te besteden.

2. A.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Output indicatoren prioriteit 1

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 01	Ondersteunde ondernemingen	Aantal	238	498
					(waarvan: mkb)*	Aantal	216	449
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal	165	314
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO03	Ondernemingen ondersteund door financieringsinstrumenten	Aantal	0	45
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 04	Ondernemingen ondersteund met niet-financiële steun	Aantal	73	139
1	1.i	ERFO	Meer ontwikkeld	RCO 10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal	91	173

Tabel 3: Resultaatindicatoren prioriteit 1

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 02	Particuliere investering en voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)	EUR	0	2020	€ 68.978.956	eigen data	

1	1.i	EFR O	Meer ontwikkel d	R C R 03	Kmo's die product- of procesinno vatie introducer en*	Aantal	0	2020	200	eigen data	
1	1.i	EFR O	Meer ontwikkel d	R C R0 5	Kmo's die intern innoveren	Aantal	0	2020	266	eigen data	

2.A.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: dimensie 1 - terrein van interventie prioriteit 1 (BD1)					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	010 Onderzoek en innovatie in kleine en middelgrote ondernemingen, waaronder netwerkactiviteiten	€ 31.010.564
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	028 Technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen, onderzoekscentra en instellingen voor hoger onderwijs	€ 14.095.711
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	029 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen, onderzoekscentra en universiteiten gericht op de koolstofarme economie, bestendigheid tegen en adaptatie aan klimaatverandering	€ 5.638.284
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	030 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de circulaire economie	€ 5.638.284

Tabel 5: dimensie 2 - vorm van financiering prioriteit 1 (BD1)					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	01 Niet terugvorderbare steun	€ 50.744.558
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	03 FI: leningen	€ 5.638.284

Tabel 6: dimensie 3 - territoriale verwezenlijkingsmechanisme en focus					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	33 Geen territoriale toespitsing	€ 56.382.843

Tabel 7: Dimensie 6 – ESF+ secundaire thema's					
niet van toepassing					

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheid					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
1	EFRO	Meer ontw.	1.i	03 Genderneutraal	€ 56.382.843

2.B.2 Een groener Oost-Nederland door innovatie, demonstratie en acceptatie van slimme oplossingen in de energietransitie

Prioriteit 2 omvat twee specifieke doelstellingen:

2. B.2 1 Bevorderen van hernieuwbare energiebronnen (2.ii)

2. B.2 2 Ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken opslag op lokaal niveau (2.iii)

Uitwerking specifieke doelstelling 2.ii

2. B.2 1.2 Steunverlening van de fondsen

Prioriteit 2 richt op de genoemde crossovers in de RIS3: manufacturing & materialtech, prevention & medtech en sustainability & foodtech. Innovaties onder prioriteit 2 zullen vooral plaatsvinden in de crossovers *sustainability & foodtech* en *manufacturing & materialtech*.

Binnen prioriteit 2 houdt specifieke doelstelling 2.ii in: valorisatie van kennis en kunde tot toepassingen die de transitie naar hernieuwbare energie in Oost-Nederland versnellen.

Deze specifieke doelstelling maakt middelen vrij om de energietransitie in Oost-Nederland te versnellen en geeft daarmee invulling aan de uitvoer van de Green Deal in Oost-Nederland. Een belangrijke rol in deze versnelling is weggelegd voor innovatie. Hoewel het programma géén specifieke doelstelling op luchtkwaliteit bevat, leiden innovaties op deze specifieke doelstelling bij toepassing veelal tot reductie van de CO₂ uitstoot. Daarmee dragen deze innovaties (indirect) óók bij aan het verkrijgen van schonere lucht. Dit zowel om de transitie te versnellen, maar ook om de economie in Oost-Nederland te versterken. Daarnaast ligt de energietransitie als een schil rondom de genoemde crossovers (zie figuur 6 van de RIS3).

Binnen prioriteit 2 richt het programma zich op innovaties voor de energietransitie, met name vanuit de sterke sectoren tech, cleantech en materialen. Nieuwe oplossingen, producten en toepassingen in hernieuwbare energie, die bijdragen aan de energietransitie in Oost-Nederland. Om te valoriseren op de innovatiekracht in Oost-Nederland staan twee actielijnen centraal:

Actielijn 1: Marktgerichte innovatie in samenwerking van mkb met elkaar, met grootbedrijf en/of met kennisinstellingen, gericht op hernieuwbare energie

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Experimentele ontwikkelingen binnen het MKB gericht op hernieuwbare energie;
- ✓ Ontwikkelen en testen van prototypes tot en met praktijkdemonstraties en maatschappelijke acceptatie;

- ✓ Innovatietrajecten in het MKB, bijvoorbeeld rondom nieuwe methoden van opwek of verbetering van energieficiëntie bij gebruik van hernieuwbare bronnen. Hiermee kan innovatie in randvoorwaarden en processen tot integraal onderdeel van de ontwikkeling worden gemaakt;
- ✓ Trainingscomponenten binnen innovatietrajecten zodat werknemers op de juiste wijze innovaties kunnen implementeren.

Actielijn 2: Marktgerichte innovatie door middel van (gedeelde) test- en demonstratiefaciliteiten, gericht op hernieuwbare energie

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Proeftuinen en living labs die innovatie stimuleren in samenwerking tussen MKB en kennisinstellingen, gericht op hernieuwbare energie;
- ✓ Demonstraties van nieuwe toepassingen en oplossingen, die adoptie van hernieuwbare energie in het bedrijfsleven en in de maatschappij versnellen en vergroten;
- ✓ Slimme uitrol: pilots van lokale energiegemeenschappen tot opwek en gebruik van hernieuwbare energie, inclusief bewustmaking / promotie richting burgers;
- ✓ Bewustmaking en 'societal readiness' tot draagvlak voor één of meerdere (integrale) oplossingen als onderdeel van projecten.

Als schets van mogelijke projecten, voorbeelden, onder deze actie geldt dat deze beleidsdoelstelling – met name actielijn 2 – in aanvulling op prioriteit 1 meer nadruk legt op hogere TRL's. Het kan hier in aanvulling op innovatieprojecten aan zich bijvoorbeeld ook gaan om innovatieve projecten die meer duurzame energie produceren of de potentie hebben dat te gaan doen bij verdere opschaling.

Innovatie, validatie en acceptatie ter versnelling van de energietransitie omvatten – in aanvulling op de voorbeelden van concrete acties genoemd onder prioriteit 1 – ook slimme uitrol van innovatie door het MKB. Dit houdt in de eerste of vroege toepassing op beperkte schaal in een concrete praktijksituatie. Het gaat om het demonstratie effect van deze slimme uitrol, dat mede de basis moet leggen voor een grootschalige uitrol van innovaties waarmee duurzame energie binnen bereik komt. Met duurzame energie wordt zon, wind en geothermie bedoeld.

In lijn met focus op innovatie onder beleidsdoelstelling 1 komt financiering onder beleidsdoelstelling 2 beschikbaar voor experimentele ontwikkeling in samenwerkingsprojecten van kleine en middelgrote ondernemingen met elkaar, met grote bedrijven en/of met kennisinstellingen – voor specifieke doelstelling 2.ii gericht op ontwikkeling, innovatie, validatie en acceptatie van toepassingen gericht op hernieuwbare energie.

Het programma richt zich vooral op innovatieve initiatieven die door de markt niet, niet genoeg of niet snel genoeg worden opgepakt, om deze met de EFRO subsidie wel (meer) marktrijp te maken.

Bij TRL's 5 tot 8 past subsidie het beste, bij TRL 8/9 passen (ook) stimulansen in de vorm van financieel instrument. Een keuze tot dergelijk(e) instrument(en) zal zich binnen de programmastrategie richten op leningen voor het mkb.

Ervaringen hiermee uit de periode 2014-2020 worden voortgezet; ervaring zowel met Europese middelen (ION+) als met regionale middelen (Energiefondsen, etc.).

Het kapitaalmarktonderzoek (2018) toonde dat bij het marktrijp geraken van ondersteunde initiatieven, er reeds een betrekkelijk gezond financieringsklimaat is in Oost-Nederland met veel beschikbaar kapitaal, zowel privaat als (semi-) publiek. In 2021 is actualisering gaande met oog op eventuele inzet van de REACT-EU middelen voor financiële instrumenten. In 2022 wordt een actualisering voorzien met oog op inzet van de nieuwe EFRO middelen hiervoor.

De inzet van middelen op de hoogste TRL's binnen het programma is klein. Dit niveau kan binnen projecten worden bereikt, maar is nooit enig onderwerp in een zelfstandig project. Met een indicatie op 10% van het budget in de vorm van financieel instrumenten legt het programma verbinding tussen het subsidieinstrument in het programma en de bestaande financieringsmarkt. In aanvulling hierop geldt dat de scope van het programma onder de specifieke doelstellingen 2.ii en 2.iii zich met de tweede actielijnen nadrukkelijk richt op adoptie en acceptatie (de 'Societal Readiness Levels'). Daarbij is subsidie ook het aangewezen instrument, omdat dergelijke demonstraties en campagnes vooral leiden tot maatschappelijke bewustwording en minder tot een business model. Voor opvolgende toegang tot financiering van gevalideerde business cases, zijn in (Oost-) Nederland vele financieringsinstrumenten beschikbaar. De grotere, complexe demonstraties in samenwerkingen zijn daarmee de opmaat naar nationale en regionale fondsen. Daarom is de inzet vanuit EFRO relatief bescheiden en beperkt tot de actielijn valorisatie.

Financiering kan worden aangevraagd voor projecten die inzetten op deze slimme uitrol en daarmee zorgen voor innovatie in het energiesysteem. De projecten dienen als wegbereider en aanjager van grootschalige toepassing in een later stadium. Dit omvat naast de innovatie en (commerciële) haalbaarheid, ook de ermee samenhangende processen, netwerkvorming, human capital en acceptatie. Speciale aandacht hierbij is voor digitalisering. Hier speelt het initiatief EDIH Boost een belangrijke rol, dit betreft een consortium uit Oost-Nederland met als doel het vormen van de European Digital Innovation Hub BOOST Robotics. Zij kunnen een belangrijke rol innemen bij de verwezenlijking van de (digitaliserings) doelen in dit programma.

DNSH

De voorziene acties zijn in overeenstemming met het principe 'Do no significant harm'. Uit toetsing van de voorziene acties op dit principe is gebleken dat de acties vanwege hun aard géén significante negatieve impact op het milieu hebben.

De belangrijkste doelgroepen

Er zijn op voorhand geen partijen uitgesloten van deelname. De belangrijkste doelgroepen binnen deze specifieke doelstelling zijn:

- MKB-bedrijven
- Partners uit de quadrupel helix-samenwerking
- Lokale energiecoöperaties
- Samenwerkingsverbanden van ondernemingen met kennisinstellingen en/of overheden en/of gebruikersgroepen

Geen steun wordt verleend aan productieve investeringen in grote bedrijven.

Acties gelijkheid, inclusie, discriminatie

Bij de uitvoering van dit Programma Oost 2021-2027 worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU worden nageleefd bij de uitvoering. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

We vragen indieners in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. In de projectselectie wordt geborgd dat de projecten in dit programma geen negatieve invloed hebben op deze horizontale beginselen. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten

Hier wordt geen gebruik van gemaakt.

De interregionale en transnationale acties

Met deze specifieke doelstelling draagt het programmabij aan de thematische doelstellingen van Nederland gericht op innovatie voor verduurzaming, in lijn met de Partnerschaps-overeenkomst en de landenspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie. Het nationale topsectorenbeleid (vanuit de kennis- en innovatieagenda 2018-2021) kent een regionale dimensie; programma OostNederland en de RIS3 Oost-Nederland sluiten aan op die regionalisering. Zo heeft het programma ook aansluiting op de Kennis- en Innovatieagenda 2018-2021 en het missiegedreven topsectorenbeleid van het Ministerie EZK.

De projecten die onder het programma zullen worden geselecteerd, dragen met hun resultaten bij aan de nationale resultaten en de doelstellingen van de Europese Commissie in Nederland. Zo neemt het programma een positie in binnen de integrale aanpak van regionale ontwikkeling. Het programma staat daarnaast open voor kansrijke samenwerkingen met partijen buiten het primaire programmagebied. De beheerautoriteit onderneemt hierop actief actie door haar verbindingen met collega's en partners die werken aan internationalisering, bijvoorbeeld via lidmaatschap van Europese netwerken (zoals AEBR). In het kader van het programma zal worden nagegaan of het mogelijk is de samenwerking met begunstigden die in ten minste één andere lidstaat gevestigd zijn, aan te moedigen door middel van internationale samenwerking.

Ook neemt Oost-Nederland onder andere deel aan internationale S3-platforms, het Vanguard Initiative, Interreg en het I3 instrument. Interreg DE-NL en Interreg NWE zijn voor Oost-Nederland de belangrijkste programma's met betrekking tot internationale samenwerking. Provincies Gelderland en Overijssel zijn vertegenwoordigd in de uitvoering van deze programma's. Waar mogelijk zullen synergie en samenwerking gezocht worden met deze Interreg-programma's.

Deelname aan het programma staat open voor alle organisaties binnen het landsdeel Oost-Nederland, en voor organisaties daarbuiten mits in samenwerking met partners uit Oost-Nederland. Specifieke partijen of concrete projecten zijn op voorhand niet te noemen. Kansen worden verwacht uit bestaande sterke connecties, zoals op digitalisering met Münster (D), op tech met IMEC (B) en met de dependence van het Fraunhofer Gesellschaft (D) in Twente.

In zomer 2021 hebben beide provincies een analyse laten uitvoeren naar internationale samenwerkingen van Oost-Nederlandse partijen onder Europese subsidieprogramma's. Daaruit kwamen meer dan 10.000 buitenlandse partners naar voren (waarvan circa 80% onder Horizon2020). Zwaartepunten liggen – naast buurland Duitsland (Beieren, Noordrijn-Westfalen) – in de UK (Groot-Londen), Frankrijk (Île-de-France), Italië (Lazio en Lombardije), Spanje (Madrid en Catalonië) en België (Brussel en Vlaams-Brabant).

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen in beginsel ingezet in de vorm van subsidie. Dit is gestoeld op de ex-ante evaluatie die Rebel Group heeft uitgevoerd ten behoeve van de mogelijke inzet van revolverende middelen in het programmaOost 2014-2020. In deze studie wordt geadviseerd om subsidies te combineren met revolverend financieren. In de TRL-fases tot en met 6 zijn subsidies vaak het meest geëigende instrument.

In de hogere TRL-fases (Vanaf TRL 6) kan revolverend financieren een goede aanvulling zijn op het verstrekken van subsidies. Producten zitten dan immers dicht bij marktintroductie. Dit houdt dus in dat ondernemingen sneller omzet en winst kunnen genereren uit de innovatie en dus snel kunnen voldoen aan hun financiële verplichtingen.

In de programmaperiode 2014-2020 is gebruik gemaakt van revolverend financieren met de oprichting van een EFRO-gevoed fonds. Het reeds bestaande fonds blijft voornamelijk gedurende de looptijd van dit programma 2021-2027 actief.

Naast het beschikbare investeringsvermogen van bestaande fondsen, zijn juist in mindere mate subsidies voor innovatie beschikbaar. Binnen Oost-Nederland bestaat een gezonde financieringsmarkt met bestaande private en publieke financieringsinstrumenten. Daarom kiest Oost-Nederland voor inzet van de EFRO-middelen in de vorm van subsidie.

Indien toekomstige ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, kan worden besloten tot heroverweging van deze keuze. Dan kan actualisering van het kapitaalmarktonderzoek op dat moment handvatten geven om een deel van de EFRO-middelen eventueel alsnog in de vorm van financiële instrumenten te besteden.

2. A.2.2 Indicatoren

Tabel 2: Output indicatoren prioriteit 2, SD 2.ii

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio-categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 01	Ondersteunde ondernemingen	Aantal	27	106
					(waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal	24	96
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal	21	65
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 03	Ondernemingen ondersteund door financieringsinstrumenten	Aantal	0	10
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 04	Ondernemingen met niet-financiële steun	Aantal	6	31
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 97	Ondersteunde energiegemeenschappen en hernieuwbare energiegemeenschappen	Aantal	2	4

Tabel 3: Resultaatindicatoren prioriteit 2, SD 2.ii

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio-categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meet-eenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens	Opmerkingen [200]
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR02	Private bijdrage voor gelijke delen als overheidssteun	EUR	0	2020	€ 11.140.952	eigen data	
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal	0	2020	42	eigen data	
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR05	Kmo's die intern innoveren*	Aantal	0	2020	55	eigen data	
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR32	Extra geïnstalleerde operationele capaciteit voor hernieuwbare energie	MWu/jaar	0	2020	8	eigen data	

2.A.2 3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	029 Ondersteuning voor ondernemingen die diensten verlenen die bijdragen aan de koolstofarme economie en de weerbaarheid tegen klimaatverandering	€ 9.521.504
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	046 Steun voor entiteiten die diensten verrichten die bijdragen aan een koolstofarme economie en bestendigheid tegen klimaatverandering, met inbegrip van bewustmakingsmaatregelen	€ 3.173.835

Tabel 5: dimensie 2 - vorm van financiering prioriteit 2 (BD2), SD 2.ii					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	01 Niet terugvorderbare steun	€ 11.425.805
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	03 FI: leningen	€ 1.269.534

Tabel 6: dimensie 3 - territoriale verwezenlijgingsmechanisme en focus					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	33 Geen territoriale toespitsing	€ 12.695.339

Tabel 7: Dimensie 6 – ESF+ secundaire thema's					
niet van toepassing					

Tabel 8: dimensie gendergelijkheid					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.ii	03 Genderneutraal	€ 12.695.339

Uitwerking specifieke doelstelling 2.iii

2. B.2 2.1 Ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken (inclusief opslag)

2. B.2 2.2 Steunverlening van de fondsen

Prioriteit 2 bouwt voort op de focus op innovatie van prioriteit 1. Prioriteit 2 is daarmee aanvullend op prioriteit 1, met specifieke nadruk binnen prioriteit 2 maar nergens exclusief of uitsluitend ten opzichte van de reikwijdte van prioriteit 1.

Binnen prioriteit 2 houdt specifieke doelstelling 2.iii in: valorisatie van kennis en kunde tot slimme energiesystemen die de energietransitie in Oost-Nederland versnellen. Prioriteit 2 richt op de genoemde crossovers in de RIS3: manufacturing & materialtech, prevention & medtech en sustainability & foodtech. Innovaties onder prioriteit 2 zullen vooral plaatsvinden in de crossovers sustainability & foodtech en manufacturing & materialtech.

Deze specifieke doelstelling maakt middelen vrij om de energietransitie in Oost-Nederland te versnellen en geeft daarmee invulling aan de uitvoer van de Green Deal in Oost-Nederland. Hoewel het programma géén specifieke doelstelling op luchtkwaliteit bevat, leiden innovaties op deze specifieke doelstelling bij toepassing veelal tot reductie van de CO2 uitstoot. Daarmee dragen deze innovaties (indirect) óók bij aan het verkrijgen van schonere lucht. Een belangrijke rol in deze versnelling is weggelegd voor innovatie. Dit zowel om de transitie te versnellen, maar ook om de economie in Oost-Nederland te versterken. Daarnaast ligt de energietransitie als een schil rondom de genoemde crossovers (zie figuur 6 van de RIS3).

Binnen prioriteit 2 richt het programma zich op innovaties voor de energietransitie, met name vanuit de sterke sectoren tech, cleantech en materialen. Nieuwe oplossingen, producten en toepassingen in slimme energiesystemen en opslagmogelijkheden, die bijdragen aan de energietransitie in Oost-Nederland. Om te valoriseren op de innovatiekracht in Oost-Nederland staan twee actielijnen centraal:

Actielijn 1: Marktgerichte innovatie in samenwerking van mkb met elkaar, met grootbedrijf en/of met kennisinstellingen, gericht op slimme energiesystemen (inclusief opslag)

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Experimentele ontwikkelingen binnen het MKB gericht op slimme energiesystemen en op nieuwe oplossingen voor energieopslag;
- ✓ Ontwikkelen en testen van prototypes tot en met praktijkdemonstraties en maatschappelijke acceptatie;
- ✓ Innovatietrajecten in het MKB, bijvoorbeeld rondom nieuwe methoden van energieopslag of ontwerp van slimme energiesystemen. Hiermee kan innovatie in randvoorwaarden en processen tot integraal onderdeel van de ontwikkeling worden gemaakt;
- ✓ Trainingscomponenten binnen innovatietrajecten zodat werknemers op de juiste wijze innovaties kunnen implementeren.

Actielijn 2: Marktgerichte innovatie door middel van (gedeelde) test- en demonstratiefaciliteiten, gericht op slimme energiesystemen (inclusief opslag)

Voorbeelden onder deze actielijn zijn:

- ✓ Proeftuinen en living labs die innovatie stimuleren in samenwerking tussen MKB en kennisinstellingen ten aanzien van slimme energiesystemen (inclusief opslag);
- ✓ Demonstraties van nieuwe toepassingen en oplossingen, die adoptie van slimme energiesystemen (inclusief opslag) in het bedrijfsleven en in de maatschappij versnellen en vergroten;
- ✓ Slimme uitrol : pilots van lokale energiesystemen met slimme netwerkmanagementoplossingen (inclusief opslag), inclusief bewustmaking / promotie richting burgers;
- ✓ Slimme uitrol: pilots van nieuwe oplossingen voor energieopslag, inclusief bewustmaking / promotie richting burgers;
- ✓ Bewustmaking en 'societal readiness' tot draagvlak voor één of meerdere (integrale) oplossingen als onderdeel van projecten.

Als schets van mogelijke projecten, voorbeelden, onder deze actie geldt dat deze beleidsdoelstelling – met name in actielijn 2 – in aanvulling op prioriteit 1 meer nadruk legt op hogere TRL's. Het kan hier in aanvulling op innovatieprojecten an sich bijvoorbeeld ook gaan om innovatieve projecten die op een vernieuwende manier tot een efficiënter, stabiel en veiliger energiesysteem leiden of de potentie hebben dat te gaan doen bij verdere opschaling.

Innovatie, validatie en acceptatie ter versnelling van de energietransitie omvatten – in aanvulling op de voorbeelden van concrete acties genoemd onder prioriteit 1 – ook slimme uitrol van innovatie door het MKB. Dit houdt in de eerste of vroege toepassing op beperkte schaal in een concrete praktijksituatie. Het gaat om het demonstratie effect van deze slimme uitrol, dat mede de basis moet leggen voor een grootschalige uitrol van innovaties waarmee slimme energiesystemen binnen bereik komen.

In lijn met focus op innovatie onder beleidsdoelstelling 1 komt financiering onder beleidsdoelstelling 2 beschikbaar voor experimentele ontwikkeling in samenwerkingsprojecten van kleine en middelgrote ondernemingen met elkaar, met grote bedrijven en/of met kennisinstellingen – voor specifieke doelstelling 2.iii gericht op ontwikkeling, innovatie, validatie en acceptatie van toepassingen gericht op slimme energiesystemen.

Het programma richt zich vooral op innovatieve initiatieven die door de markt niet, niet genoeg of niet snel genoeg worden opgepakt, om deze met de EFRO subsidie wel (meer) marktrijp te maken.

Bij TRL's 5 tot 8 past subsidie het beste, bij TRL 8/9 passen (ook) stimulansen in de vorm van financieel instrument. Een keuze tot dergelijk(e) instrument(en) zal zich binnen de programmastrategie richten op leningen voor het mkb.

Ervaringen hiermee uit de periode 2014-2020 worden voortgezet; ervaring zowel met Europese middelen (ION+) als met regionale middelen (Energiefondsen, etc.).

Het kapitaalmarktonderzoek (2018) toonde dat bij het marktrijp geraken van ondersteunde initiatieven, er reeds een betrekkelijk gezond financieringsklimaat is in Oost-Nederland met veel beschikbaar kapitaal, zowel privaat als (semi-) publiek. In 2021 is actualisering gaande met oog op eventuele inzet van de REACT-EU middelen voor financiële instrumenten. In 2022 wordt een actualisering voorzien met oog op inzet van de nieuwe EFRO middelen hiervoor.

De inzet van middelen op de hoogste TRL's binnen het programma is klein. Dit niveau kan binnen projecten worden bereikt, maar is nooit enig onderwerp in een zelfstandig project. Met een indicatie op 10% van het budget in de vorm van financieel instrumenten legt het programma verbinding tussen het subsidieinstrument in het programma en de bestaande financieringsmarkt. In aanvulling hierop geldt dat de scope van het programma onder de specifieke doelstellingen 2.ii en 2.iii zich met de tweede actielijnen nadrukkelijk richt op adoptie en acceptatie (de 'Societal Readiness Levels'). Daarbij is subsidie ook het aangewezen instrument, omdat dergelijke demonstraties en campagnes vooral leiden tot maatschappelijke bewustwording en minder tot een business model. Voor opvolgende toegang tot financiering van gevalideerde business cases, zijn in (Oost-) Nederland vele financieringsinstrumenten beschikbaar. De grotere, complexe demonstraties in samenwerkingen zijn daarmee de opmaat naar nationale en regionale fondsen. Daarom is de inzet vanuit EFRO relatief bescheiden en beperkt tot de actielijn valorisatie.

Financiering kan worden aangevraagd voor projecten die inzetten op deze slimme uitrol en daarmee zorgen voor innovatie in het energiesysteem. De projecten dienen als wegbereider en aanjager van grootschalige toepassing in een later stadium. Dit omvat naast de innovatie en (commerciële) haalbaarheid, ook de ermee samenhangende processen, netwerkvorming, human capital en acceptatie. Speciale aandacht hierbij is voor digitalisering. Hier speelt het initiatief EDIH Boost een belangrijke rol, dit betreft een consortium uit Oost-Nederland met als doel het vormen van de European Digital Innovation Hub BOOST Robotics. Zij kunnen een belangrijke rol innemen bij de verwezenlijking van de (digitaliserings) doelen in dit programma.

DNSH

De voorziene acties zijn in overeenstemming met het principe 'Do no significant harm'. Uit toetsing van de voorziene acties op dit principe is gebleken dat de acties vanwege hun aard géén significante negatieve impact op het milieu hebben.

De belangrijkste doelgroepen

Er zijn op voorhand geen partijen uitgesloten van deelname. De belangrijkste doelgroepen binnen deze specifieke doelstelling zijn:

- MKB-bedrijven
- Partners uit de quadrupel helix-samenwerking
- Lokale energiecoöperaties
- Samenwerkingsverbanden van ondernemingen met kennisinstellingen en/of overheden en/of gebruikersgroepen

Geen steun wordt verleend aan productieve investeringen in grote bedrijven.

Acties gelijkheid, inclusie, discriminatie

Bij de uitvoering van dit Programma Oost 2021-2027 worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU worden nageleefd bij de uitvoering. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

We vragen indieners in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat. In de projectselectie wordt geborgd dat de projecten in dit programma geen negatieve invloed hebben op deze horizontale beginselen. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten

Hier wordt geen gebruik van gemaakt.

De interregionale en transnationale acties

Met deze specifieke doelstelling draagt het programma bij aan de thematische doelstellingen van Nederland gericht op innovatie voor verduurzaming, in lijn met de Partnerschaps-overeenkomst en de landenspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie. Het nationale topsectorenbeleid (vanuit de kennis- en innovatieagenda 2018-2021) kent een regionale dimensie; programma Oost-Nederland en de RIS3 Oost-Nederland sluiten aan op die regionalisering. Zo heeft het programma ook aansluiting op de Kennis- en Innovatieagenda 2018-2021 en het missiegedreven topsectorenbeleid van het Ministerie EZK.

De projecten die onder het programma zullen worden geselecteerd, dragen met hun resultaten bij aan de nationale resultaten en de doelstellingen van de Europese Commissie in Nederland. Zo neemt het programma een positie in binnen de integrale aanpak van regionale ontwikkeling. Het programma staat daarnaast open voor kansrijke samenwerkingen met partijen buiten het primaire programmagebied. De beheerautoriteit onderneemt hierop actief actie door haar verbindingen met collega's en partners die werken aan internationalisering, bijvoorbeeld via lidmaatschap van Europese netwerken (zoals AEBR). In het kader van het programma zal worden nagegaan of het mogelijk is de samenwerking met begunstigden die in ten minste één andere lidstaat gevestigd zijn, aan te moedigen door middel van internationale samenwerking.

Ook neemt Oost-Nederland onder andere deel aan internationale S3-platforms, het Vanguard Initiative, Interreg en het I3 instrument. Interreg DE-NL en Interreg NWE zijn voor Oost-Nederland de belangrijkste programma's met betrekking tot internationale samenwerking. Provincies Gelderland en Overijssel zijn vertegenwoordigd in de uitvoering van deze programma's. Waar mogelijk zullen synergie en samenwerking gezocht worden met deze Interreg-programma's.

Deelname aan het programma staat open voor alle organisaties binnen het landsdeel Oost-Nederland, en voor organisaties daarbuiten mits in samenwerking met partners uit Oost-Nederland. Specifieke partijen of concrete projecten zijn op voorhand niet te noemen. Kansen worden verwacht uit bestaande sterke connecties, zoals op digitalisering met Münster (D), op tech met IMEC (B) en met de dependence van het Fraunhofer Gesellschaft (D) in Twente.

In zomer 2021 hebben beide provincies een analyse laten uitvoeren naar internationale samenwerkingen van Oost-Nederlandse partijen onder Europese subsidieprogramma's. Daaruit kwamen meer dan 10.000 buitenlandse partners naar voren (waarvan circa 80% onder Horizon2020). Zwaartepunten liggen – naast buurland Duitsland (Beieren, Noordrijn-Westfalen) – in de UK (Groot-Londen), Frankrijk (Île-de-France), Italië (Lazio en Lombardije), Spanje (Madrid en Catalonië) en België (Brussel en Vlaams-Brabant).

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen in beginsel ingezet in de vorm van subsidie. Dit is gestoeld op de ex-ante evaluatie die Rebel Group heeft uitgevoerd ten behoeve van de mogelijke inzet van revolverende middelen in het programma Oost 2014-2020. In deze studie wordt geadviseerd om subsidies te combineren met revolverend financieren. In de TRL-fases tot en met 6 zijn subsidies vaak het meest geëigende instrument.

In de hogere TRL-fases (Vanaf TRL 6) kan revolverend financieren een goede aanvulling zijn op het verstrekken van subsidies. Producten zitten dan immers dicht bij marktintroductie. Dit houdt dus in dat ondernemingen sneller omzet en winst kunnen genereren uit de innovatie en dus snel kunnen voldoen aan hun financiële verplichtingen.

In de programmaperiode 2014-2020 is gebruik gemaakt van revolverend financieren met de oprichting van een EFRO-gevoed fonds. Het reeds bestaande fonds blijft voorsnog gedurende de looptijd van dit programma 2021-2027 actief.

Naast het beschikbare investeringsvermogen van bestaande fondsen, zijn juist in mindere mate subsidies voor innovatie beschikbaar. Binnen Oost-Nederland bestaat een gezonde financieringsmarkt met bestaande private en publieke financieringsinstrumenten. Daarom kiest Oost-Nederland voor inzet van de EFRO-middelen in de vorm van subsidie.

Indien toekomstige ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, kan worden besloten tot heroverweging van deze keuze. Dan kan actualisering van het kapitaalmarktonderzoek op dat moment handvatten geven om een deel van de EFRO-middelen eventueel alsnog in de vorm van financiële instrumenten te besteden.

2. A.2 2 Indicatoren

Tabel 2: Output indicatoren prioriteit 2, SD 2.iii

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 01	Ondersteunde ondernemingen	Aantal	32	137
					(waarvan mkb)*	Aantal	29	124
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal	20	64
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 03	Ondernemingen ondersteund door financieringsinstrumenten	Aantal	0	9
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 04	Ondernemingen met niet-financiële steun	Aantal	12	64
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO23	Slimme energie-systemen	Aantal	0	11
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO10 5	Oplossingen voor energieopslag	Aantal	0	3

Tabel 3: Resultaatindicatoren prioriteit 2, SD 2.iii

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	2.iii	EFR O	Meer ontwikkeld	R C R 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)	EUR	0	2020	€ 11.140.952	eigen data	
2	2.iii	EFR O	Meer ontwikkeld	R C R 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal	0	2020	36	eigen data	
2	2.iii	EFR O	Meer ontwikkeld	R C R 05	Kmo's die intern innoveren*	Aantal	0	2020	48	eigen data	
2	2.iii	EFR O	Meer ontwikkeld	R C R 34	Uitrol van projecten voor slimme energiesystemen	Aantal	0	2020	2	eigen data	

2.A.2 3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: dimensie 1 - terrein van interventie prioriteit 2 (BD2), SD 2.iii

Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	029 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen, onderzoekscentra en universiteiten gericht op de koolstofarme economie, bestendigheid tegen en adaptatie aan klimaatverandering	€ 8.251.970
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	046 Steun voor entiteiten die diensten verrichten die bijdragen aan een koolstofarme economie en bestendigheid tegen klimaatverandering, met inbegrip van bewustmakingsmaatregelen	€ 1.269.534
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	053 Slimme energiesystemen (met inbegrip van slimme netwerken en ICT) en de daarmee verbonden opslag	€ 3.173.835

Tabel 5: dimensie 2 - vorm van financiering prioriteit 2 (BD2), SD 2.iii					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	01 Niet terugvorderbare steun	€ 11.425.805
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	03 FI: leningen	€ 1.269.534

Tabel 6: dimensie 3 - territoriale verwezenlijgingsmechanisme en focus					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	33 Geen territoriale toespitsing	€ 12.695.339

Tabel 7: Dimensie 6 – ESF+ secundaire thema's					
niet van toepassing					

Tabel 8: dimensie gendergelijkheid					
Prioriteit	Fonds	Categorie regio	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (€)
2	EFRO	Meer ontw.	2.iii	03 Genderneutraal	€ 12.695.339

3. Financieel plan

3.A Overdrachten en bijdragen

Tabellen 15, 16 en 17 - niet van toepassing

3.1 *niet van toepassing / tabellen leeg*

3.2 *niet van toepassing / tabellen leeg*

3.3 *niet van toepassing / tabellen leeg*

3.4 *niet van toepassing / tabellen leeg*

3.5 Financiële toewijzingen per jaar

Fonds	Categorie regio	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Totaal
							excl. flex.	flexibiliteit	excl. flex.	flexibiliteit	
EFRO	Meer ontw.	€ 0	€ 13.968.056	€ 14.192.870	€ 14.422.254	€ 14.656.225	€ 6.072.672	€ 6.072.672	€ 6.194.386	€ 6.194.385	€ 81.773.521
Totaal		€ 0	€ 13.968.056	€ 14.192.870	€ 14.422.254	€ 14.656.225	€ 6.072.672	€ 6.072.672	€ 6.194.386	€ 6.194.385	€ 81.773.521

3.6 Totale financiële toewijzingen per fonds en nationale medefinanciering

Beleidsdoelstelling	Prioriteit	Basis EU bijdrage	Fonds	Categorie regio	EU bijdrage	Splitsing EU bijdrage				Nationale bijdrage	Indicatieve splitsing nationale bijdrage		Totaal	Cofin. perc.
						Uniebijdrage		Flexibiliteitsbedrag			publiek (e)	privaat (f)		
					(a) = (b)+(c)+(f)+(j)	exclusief TB flat rate (b)	voor TB flat rate (c)	exclusief TB flat rate (f)	voor TB flat rate (j)	(d) = (e)+(f)				
1	1	TSK	EFRO	Meer ontw.	€ 56.382.843	€ 46.304.065	€ 1.620.642	€ 8.172.112	€ 286.024	€ 96.903.726	€ 27.924.770	€ 68.978.956	€ 153.286.569	36,78%
2	2	TSK	EFRO	Meer ontw.	€ 25.390.678	€ 20.851.939	€ 729.818	€ 3.680.117	€ 128.804	€ 38.271.904	€ 15.990.000	€ 22.281.904	€ 63.662.582	39,88%
Totaal EFRO				Meer ontw.	€ 81.773.521	€ 67.156.004	€ 2.350.460	€ 11.852.229	€ 414.828	€ 135.175.630	€ 43.914.770	€ 91.260.860	€ 216.949.151	37,69%
Totaal overall			EFRO		€ 81.773.521	€ 67.156.004	€ 2.350.460	€ 11.852.229	€ 414.828	€ 135.175.630	€ 43.914.770	€ 91.260.860	€ 216.949.151	37,69%

4. Randvoorwaarden

Tabel 12: Randvoorwaarden

Randvoorwaarden	Fonds	Specifieke doelstelling	Naleving van de randvoorwaarden	Criterium	Naleving van criterium	Verwijzing naar relevante documenten	Motivering
Goede governance van de nationale of regionale strategie voor slimme specialisatie	EFRO	1.i	JA	Actuele analyse van knelpunten voor innovatieverspreiding, met inbegrip van digitalisering	JA	Zie hfd. 4 van de RIS3	Deze gevraagde up-to-date analyse wordt gegeven in de RIS3 voor Oost-Nederland voor de periode 2021-2027. In de hoofdstukken 1 en 3 van de RIS3 wordt uiteengezet waar de sterktes zitten van de regio en de economische kracht. Hoofdstuk 2 benoemd de uitdagingen waar de Nederlandse economie voor staat (inclusief digitalisering) en de implicaties hiervan voor Oost-Nederland. Genoemde uitdagingen zijn: • Urgentie: Gevestigde bedrijfsleven moet op tijd de urgentie van de transities afwegen • Kennis en kunde: Veel van de kennis en kunde om transities vorm te geven is op dit moment niet beschikbaar bij het personeel. • Beschikbare middelen: In veel gevallen zijn er onvoldoende middelen beschikbaar om actief aan de slag te gaan met de transities. • Gebrek aan flexibiliteit: Flexibiliteit is vereist op het niveau van management en op het niveau van het personeel om de impact van de transities te overzien. Meer informatie over deze uitdagingen is te vinden in de RIS3. In hoofdstukken 5 t/m 7 wordt aandacht gegeven aan de specifieke kansen en uitdagingen per gekozen cross-over. Innovatie staat centraal in hoofdstuk 1, hieruit blijkt ook dat innovatie belangrijk is voor de regio. In dit hoofdstuk wordt innovatie vanuit de quadrupel helix partners belicht (bedrijven, onderzoek, overheid en burgers). Per paragraaf wordt er stil gestaan bij innovatie vanuit de perspectieven van deze vier partners. De kracht en meerwaarde, maar ook de punten die aandacht vereisen in de toekomst worden hier benoemd. Hoofdstuk 3 betreft een SWOT-analyse waarbij naast de sterktes en kansen voor de regio ook wordt stilgestaan bij zwaktes en bedreigingen. Op deze manier is een compleet beeld ontstaan van de economische kracht van de regio.

						Digitalisering wordt in de RIS3 erkend als een van de belangrijkste transitie van de komende tijd, niet alleen voor Oost-Nederland, maar voor de gehele economie. Ook binnen de drie cross-overs (in H5 t/m7) wordt digitalisering benoemd. Digitalisering (middels innovatie) is dan ook onderdeel van het programma. Ook worden enkele valorisatie-uitdagingen benoemd. Zo wordt onder andere het volgende benoemd: <i>Het is de uitdaging van Oost-Nederland om door de ketens en over de regio's heen gezamenlijk innovatievraagstukken aan te pakken. Dan wordt optimaal gebruik gemaakt van de mogelijke synergie die binnen het landsdeel bestaat en kan ook strategisch worden ingespeeld op de kennis en kunde van andere landsdelen (pagina 28 van de RIS3).</i> Dit ondersteunt ook de keuze voor het centraal stellen van cross-overs in de RIS3.
			Bestaan van bevoegde regionale / nationale instelling of instantie belast met het beheer van de strategie voor slimme specialisatie	JA	Zie hfd 10 van de RIS3 en governance van programma	Hoofdstuk 8, paragraaf 3 van de RIS3 staat stil bij de governance structuur. Wijzigingen in de RIS3 worden door GS van beide provincies goedgekeurd. Uitvoeringsverantwoordelijkheid binnen het programma wordt gedragen door de Beheerautoriteit Oost-Nederland (BA). De Beheerautoriteit is verantwoordelijk voor het organiseren en doorvoeren van de actualisaties en de monitoring van de RIS3. Formeel is de provincie Gelderland Beheerautoriteit, maar in de praktijk is het programmabureau bemenst door ambtenaren van beide provincies. Ook is de uitvoering van de RIS en het programma constant onderwerp van gesprek tussen beide provincies (zowel ambtelijk als bestuurlijk). De Beheerautoriteit heeft een voldoende administratieve capaciteit en werkt heel nauw samen met andere overheidslagen en publiek-private structuren. Dit levert een solide institutionele basis op. Dit blijkt uit de verschillende evaluaties die zijn uitgevoerd. Aanbevelingen uit deze evaluaties worden meegenomen door Beheerautoriteit bij de inrichting van de administratieve capaciteit. De uitvoering van de RIS3 berust in het economisch beleid van provincies Gelderland en Overijssel, waarbij het beheer (onder andere periodieke actualisering) is opgedragen aan de Beheerautoriteit.

			De provincies houden onder andere via OostNL, economic boards en ThinkEast actief contact met partners uit de regio, waarbij men aandacht heeft voor de triple helix afstemming. Gedurende de uitvoering van het programma zijn de volgende partners betrokken: • Verschillende partners worden betrokken bij het Comité van Toezicht. Hieronder vallen mede-overheden en partners uit de triple helix. Hiermee geeft Oost-Nederland vorm aan de gewenste gezamenlijke invulling van het toezicht. Het Comité is verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoering van het programma conform het gestelde in de verordening. • Naast het Comité van Toezicht wordt, net zoals in het vorige programma een Deskundigencommissie ingericht waarin experts van de triple helix-partners zitting hebben. • Een vertegenwoordiger van de provincies en een vertegenwoordiger vanuit de steden van Oost-Nederland neemt deel aan de vergadering van de Deskundigencommissie. Beide vertegenwoordigers hebben slechts een adviserende rol bij de beoordeling van de projecten en dus geen stemrecht. • Om deze twee groepen te ondersteunen en betrokken te houden worden verschillende organisaties uitgenodigd om bij te dragen aan projectacquisitie. Hierbij ligt een actieve rol bij het programmamanagement (in aansluiting op de provinciale beleidsafdelingen). • Gedurende de uitvoering van het programma worden partners ook betrokken middels voorlichting via nieuwsbrieven, beschikbaarstelling van jaar- en evaluatieverslagen, projectbezoeken, de programma website www.op-oost.eu. Daarnaast worden deze groepen ook in de gelegenheid gesteld om tijdens de Europa Kijkdagen kennis te nemen van de ontwikkelingen en voortgang van het programma. Verantwoordelijkheid voor uitvoering van het programma ligt bij de Beheerautoriteit en niet bij de landelijke overheid/ministerie EZK. Wel wordt EZK op reguliere basis geïnformeerd over de voortgang van het programma.
Instrumenten voor toezicht en evaluatie om de voortgang te meten in de richting van de doelstellingen van de strategie	JA	Zie hfd 10 van de RIS3	Hoofdstuk 8 van de RIS3 beschrijft monitoring en evaluatie. Hierin wordt omschreven dat er zowel aandacht is voor kwalitatieve monitoring, als voor kwantitatieve monitoring en dat er nauw wordt afgestemd met de gehanteerde methodiek door de andere landsdelen. In principe wordt deze monitoring door onafhankelijken gedaan (specifieke CBS data en de ERAC monitor van bestedingen Europese middelen in de provincies Overijssel en Gelderland). Hier is budget voor beschikbaar. Naast het continueren van de monitor die is gebruikt in de vorige programmaperiode wordt onder leiding van professor Boschma een specifiekere monitor opgezet aan de hand van het relatedness model voor Landsdeel Oost. Dit model is onder meer geschikt om internationaal complementaire competenties te zoeken en valideren. In mei 2020 wordt een nulmeting

			opgeleverd, waarmee de monitor een actueel en dynamisch beeld oplevert. Deze gegevens worden in een later stadium nog verwerkt in de update van het RIS3-document, waarmee de specialisaties worden gevalideerd. Vervolgens wordt deze monitor elke twee jaar herhaald. Naast deze economische invalshoek zal er tevens een monitor worden ontwikkeld om de maatschappelijke impact te monitoren. In een vervolg zullen deze indicatoren specifiek worden gemaakt en met u worden gedeeld. Tijdens de ontwikkeling van het programma zal hier meer een concreet beeld ontstaan van deze indicatoren. De stakeholders worden aan de voorkant van iedere evaluatie betrokken, tijdens de uitvoering van de evaluatie wordt informatie bij ze opgehaald en daarna worden ze betrokken bij het bespreken van de resultaten en de mogelijke consequenties voor het programma (het monitoringsproces). De input wordt geleverd door te monitoren of Oost-Nederland de middelen besteedt in lijn met de doelstellingen van de RIS3. Denk hierbij aan indicatoren als het aandeel van de financiering ten faveure van MKB-ers, het TRL van projecten, en een evenwichtige regionale spreiding van middelen. Inmiddels is er een eerste monitor ontwikkeld die de Europese middelen monitort ten aanzien van doelstellingen. Deze monitor kan worden uitgebreid en aangescherpt vanuit de strategie in deze RIS. In dit proces is het belangrijk dat de stakeholders op diverse niveaus worden betrokken. Bestaande gremia (leden Monitoringcomité (voorheen CvT), spiegelgroep en deskundigencommissie) in de governance krijgen hierin een rol maar tevens nieuwe samenwerkingsverbanden zoals Th!nkEast.
Doeltreffende werking van het ondernemingsgezinnd ontdekkingsproces	JA	Zie hfd. 2.2 van de RIS3	In Oost-Nederland wordt goed samengewerkt door de Beheerautoriteit met de verschillende stakeholders. Deze goede samenwerking kwam onder andere aan het licht doordat de stakeholderbijeenkomsten goed bezocht zijn en stakeholders zelf het initiatief namen om betrokkenheid van hun achterban en samenwerkingspartners te vergroten, ook vanuit het bedrijfsleven. Degene die niet aanwezig konden zijn deden hun best om input via andere wegen te laten meenemen. In het proces rondom de RIS3 en het programma is een Spiegelgroep in het leven geroepen die ervoor zorgt dat belangrijkste stakeholders worden meegenomen in het proces. In deze Spiegelgroep zit een vertegenwoordiging van de verschillende quadrupel helix organisaties in Oost-Nederland. In Bijlage A3 van de RIS3 zijn alle leden van de Spiegelgroep weergegeven. Aan deze Spiegelgroep zijn de belangrijkste onderwerpen van de RIS3 voorgelegd en besproken. Er wordt voorzien dat zij een rol blijven spelen in het actueel houden van de RIS3. Door de nauwe contacten van het programmabureau met de diverse stakeholders van het programma, niet alleen de usual suspects, maar een breder spectrum in Oost-Nederland, kan input vanuit het werkveld direct worden meegenomen in de werkzaamheden van het programmabureau. In het programma is in het hoofdstuk 'communicatie' opgenomen hoe deze communicatie vorm gegeven wordt. Daarnaast zijn er regionale samenwerkingspartners, die ook vertegenwoordigd zijn in de Spiegelgroep, samengekomen om Th!nk East Netherlands te vormen. Dit strategisch overleg heeft prioriteiten gesteld voor hun gebundelde innovatiekrachten en de manier waarop zij Europese middelen en samenwerkingsverbanden willen benutten voor Oost-Nederland. Hun

			strategie is een belangrijke input geweest voor de keuzes in de RIS3. Th!nk East Netherlands is ook toegetreden tot de Spiegelgroep en dus is sprake van blijvende relatie/betrokkenheid.
Acties die nodig zijn voor de verbetering van de nationale of regionale onderzoeks- en innovatiesystemen	JA	Zie hfd 2.2 van de RIS3	In de RIS3 worden cross-overs van innovaties centraal gesteld die tot doel hebben maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden. In hoofdstuk 4, paragraaf 1 wordt uiteengezet hoe de RIS3 het innovatie ecosysteem in Oost-Nederland versterkt. Hierin wordt geschreven hoe samenwerking voor innovatie zorgt en hoe belangrijk het is om krachten te bundelen en te koppelen aan transities en maatschappelijke uitdagingen. De volgende acties worden benoemd in de RIS3: • Bundelen van de krachten in Oost-Nederland op het niveau van het landsdeel (focus & massa); • Investeren in incrementele én radicale innovaties, die essentieel zijn voor de economie en blikvangers worden van Oost-Nederland; • Investeren in het behouden van een krachtig en concurrerende mkb en nieuwe kansen ontwikkelen via startups en scale-ups (de bestaande en nieuwe economie); • Aansluiten bij maatschappelijke missies en economische transities die de context creëren waarin innovaties succesvol zijn; • Faciliteren van een integrale innovatieaanpak waarin de business case centraal staat; • Betrekken van boegbeelden in het verbinden van actoren en activiteiten zodat er een continu samenspel ontstaat en innovaties niet ophouden door de waan van de dag; • Innoveren met en voor de mensen van Oost-Nederland.
Acties om de industriële overgang te sturen	JA	Zie hfd 7.3 van de RIS3	De industriële transitie wordt als nationale uitdaging erkent in hoofdstuk 2. Voor Oost-Nederland biedt deze transitie zowel een uitdaging als een economische en innovatiekracht. Hoofdstuk 1 ligt toe hoe groot en belangrijk de sector is in termen van bedrijvigheid en in hoofdstuk 5 wordt toegelicht welke kansen er liggen middels de cross-over 'Manufacturing & MaterialTech'. Zowel Gelderland als Overijssel zijn traditioneel sterk in de maakindustrie (inclusief de procesindustrie). In beide provincies zijn er procentueel meer mensen werkzaam in deze sector dan het Nederlands gemiddelde. De cross-over 'Manufacturing & MaterialTech' omvat innovaties die raken aan de industriële transitie en de technologische uitdagingen die hier spelen. Innovaties op dit thema versterken de industrie in Oost-Nederland, maar bieden ook nieuwe verkoopkansen waardoor de economie in Oost-Nederland nog verder kan versterken.
Maatregelen voor internationale samenwerking	JA	Zie hfd. 7.4 en 8.4 van de RIS3	Door haar strategische ligging tussen de Randstad en het Ruhrgebied is Oost-Nederland een internationaal georiënteerde regio. In de RIS3 is in beeld gebracht hoe organisaties uit Oost-Nederland samenwerken met andere Europese regio's en internationale partners binnen o.a. Horizon2020. Uit deze analyse blijkt dat Oost-Nederlandse partners een sterke rol innemen binnen verschillende projecten. Uit deelname van Oost-Nederlandse partners aan Horizon2020-projecten blijkt ook dat Oost-Nederlands onderzoek van internationale allure en waarde is.

							In de RIS3 wordt toegelicht hoe deze positie verder versterkt wordt. Hiervoor kijkt Oost-Nederland vooral naar buiten en niet naar binnen. Zo is Th!nk East Netherlands opgericht om betere coördinatie te bewerkstelligen in Oost-Nederlandse internationale innovatie. Ook is Oost-Nederland actief in samenwerkingsverbanden als Manunet, het Vanguard Initiative en de S3 platforms in Europa. In het kader van Vanguard ondersteunen provincies en Oost NV relevante bedrijven om aan te haken bij dit initiatief. Hoewel Oost-Nederland dus al een sterke innovatie-positie inneemt in Europa, zijn de acties in de RIS3 en de algemene strategie van de provincies erop gericht deze positie te versterken.
Governance van de energiesector	EFRO	2.ii		Overeenkomst artikel 3 van Verordening (EU) 2018/1999 en in overeenstemming met de doelstellingen inzake broeikasgasemissiereductie op lange termijn in het kader van de Overeenkomst van Parijs wordt de Commissie in kennis gesteld van het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan, met onder meer: 1. alle verplichte elementen van het model in bijlage I bij Verordening (EU) 2018/1999;		Landelijke afstemming over een tekst ter motivering van deze randvoorwaarden vindt nog plaats	
				2. een overzicht van de geplande financiële middelen en mechanismen voor bevordering van maatregelen ter bevordering van koolstofarme energie,		Landelijke afstemming over een tekst ter motivering van deze randvoorwaarden vindt nog plaats	
Doeltreffende bevordering van het gebruik van hernieuwbare energie in alle sectoren en in de hele Unie	EFRO	2.ii		Er is voorzien in maatregelen om te zorgen voor: 1. het naleven van het bindende nationale streefcijfer voor hernieuwbare energie voor 2020 en handhaving van dit aandeel hernieuwbare energie als		Landelijke afstemming over een tekst ter motivering van deze randvoorwaarden vindt nog plaats	

				referentieaandeel tot 2030, of de vaststelling van extra maatregelen indien het referentieaandeel gedurende een periode van een jaar niet wordt gehandhaafd overeenkomstig Richtlijn (EU) 2018/2001 en Verordening (EU) 2018/1999;			
				2. een toename van het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector conform artikel 23 van Richtlijn (EU) 2018/2001, zulks overeenkomstig de vereisten van Richtlijn (EU) 2018/2001 en Verordening (EU) 2018/1999.		Landelijke afstemming over een tekst ter motivering van deze randvoorwaarden vindt nog plaats	
HORIZONTAAL							
Doeltreffende toezichtmechanismen van de markt voor overheidsopdrachten	EFRO	horizontaal		Er is voorzien in controlemechanismen met betrekking tot alle procedures krachtens nationale wetgeving inzake overheidsopdrachten, waaronder:	JA	Landelijke afstemming over een tekst ter motivering van deze randvoorwaarden vindt nog plaats	
				Regelingen om te zorgen voor de verzameling van doeltreffende, betrouwbare en volledige gegevens en indicatoren binnen één enkel IT-systeem of netwerk van interoperabele systemen, met het oog op de toepassing van het	JA	(idem)	

				eenmaligheidsbeginsel en ter bevordering van de rapportageverplichtingen uit hoofde van artikel 83, lid 3, van Richtlijn 2014/24/EU, in overeenstemming met de vereisten voor e-aanbestedingen, alsook uit hoofde van artikel 84 van Richtlijn 2014/24/EU. De gegevens en indicatoren omvatten ten minste de volgende elementen:			
				a. Kwaliteit en intensiteit van de concurrentie: namen van de winnende en initiële inschrijvers, aantal initiële inschrijvers, aantal geselecteerde inschrijvers, de contractuele prijs – ten opzichte van de aanvankelijke begrotingstoewijzing en, waar mogelijk via aanbestedingsregisters, de definitieve prijs na voltooiing;	JA	(idem)	
				b. Deelname van kmo's als rechtstreekse inschrijvers;	JA	(idem)	
				c. Ingestelde beroepen tegen de besluiten van de aanbestedende autoriteiten, inclusief ten minste het aantal beroepen, de tijd die nodig is voor een beslissing in eerste aanleg, en	JA	(idem)	

				het aantal besluiten dat is doorverwezen naar tweede aanleg;			
				d. Een lijst van alle opdrachten die zijn geplaatst op grond van de regels inzake uitzonderingen op de regels voor openbare aanbestedingen, onder vermelding van de specifieke bepaling die is gebruikt.	JA	(idem)	
				Regelingen om ervoor te zorgen dat de bevoegde nationale autoriteiten over voldoende capaciteit beschikken voor de monitoring en de analyse van de gegevens.	JA	(idem)	
				Regelingen om de gegevens en indicatoren, alsook de resultaten van de analyse, beschikbaar te maken voor het publiek in de vorm van gebruiksvriendelijke open data.	JA	(idem)	
				Regelingen om ervoor te zorgen dat alle informatie die wijst op vermoedelijke manipulatie stelselmatig wordt meegedeeld aan de bevoegde nationale instanties.	JA	(idem)	
Middelen en capaciteit voor de effectieve toepassing van de staatssteunregels				De beheersautoriteiten hebben de instrumenten en de capaciteit om de naleving van de staatssteunregels te controleren dankzij:	JA	(idem)	

				1.Gemakkelijke en brede toegang tot permanent geactualiseerde informatie over ondernemingen die zich in moeilijkheden bevinden en waarvan een terugvordering wordt geëist.	JA	(idem)	
				2.Toegang tot deskundig advies en begeleiding inzake staatssteun, verleend door lokale of nationale expertisecentra, onder coördinatie van de nationale instanties belast met het toezicht op staatssteun, met werkafspraken om ervoor te zorgen dat over de expertise daadwerkelijk overleg wordt gepleegd met de betrokkenen.	JA	(idem)	
Effectieve toepassing en uitvoering van het EU-Handvest van de grondrechten				Er is voorzien in doeltreffende mechanismen om de naleving van het EU-Handvest van de grondrechten te waarborgen, waaronder:	JA	(idem)	
				1.Regelingen om te controleren dat de door de fondsen ondersteunde concrete acties verenigbaar zijn met het Handvest van de grondrechten.	JA	(idem)	
				2.Regelingen voor rapportage aan het toezichtcomité over de verenigbaarheid van de door de fondsen ondersteunde concrete acties met het Handvest van de grondrechten.	JA	(idem)	
Uitvoering en				Er is voorzien in een	JA	(idem)	

toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) in overeenstemming met Besluit 2010/48/EG van de Raad.				nationaal kader voor de uitvoering van het UNCRPD, met onder meer:			
				1.Meetbare doelstellingen, gegevensverzameling en toezichtmechanismen.	JA	(idem)	
				2.Regelingen om ervoor te zorgen dat het beleid, de wetgeving en de normen inzake toegankelijkheid naar behoren tot uiting komen in de voorbereiding en de uitvoering van de programma's.	JA	(idem)	

5. Programma autoriteiten

Tabel 13: Programma-autoriteiten

Programma-autoriteiten	Naam van de instelling	Naam van de contactpersoon	E-mail
Beheerautoriteit	Provincie Gelderland	Anko Jan Marringa	a.marringa@gelderland.nl
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën	Ton van Wissen	a.p.m.wissen@minfin.nl
Instantie die betalingen van de Commissie ontvangt	Provincie Gelderland	Anko Jan Marringa	a.marringa@gelderland.nl
Boekhoudfunctie <i>(indien niet bij de beheerautoriteit)</i>	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	Aldert van Duijvenbode	aldert.vanduijvenbode@rvo.nl

Tabel 13A: Het gedeelte van de percentages als bedoeld in artikel 30, lid 5, onder b, dat zou worden vergoed aan de instanties die betalingen van de Commissie ontvangen in het geval van technische bijstand overeenkomstig artikel 30, lid 5 (in procentpunten)

Provincie Gelderland	100%

6. Partnerschap

In overeenstemming met de Code of Conduct (Article 6) No 240/2014, heeft de Beheerautoriteit partners uit de regio betrokken bij het opstellen van het Programma. Deze partners zijn geïdentificeerd en uitgenodigd mee te werken aan de voorbereidende werkzaamheden van het programma. Met de volgende partners is invulling gegeven aan het partnerschapsbeginsel:

1. Mede-overheden: Bij het opstellen van het programma zijn mede-overheden (de twee provincies, gemeenten en waterschappen) geraadpleegd en is hen om input gevraagd. Deze input kon gegeven worden tijdens verschillende stakeholderbijeenkomsten.
2. Partners uit de triple-helix: Belangrijke partners uit de triple helix, denk aan onderwijs- en kennisinstellingen, bedrijven en intermediaire organisaties, zijn ook geconsulteerd voor het opstellen van het Programma. Ook zij hebben input kunnen leveren via de stakeholderbijeenkomsten en hebben zij zitting in de Spiegelgroep. De Spiegelgroep is in het leven geroepen, om te reflecteren op de concepten van het programma 2021-2027. De Spiegelgroep vormt een goede afspiegeling van de triple-helix in Oost Nederland.
3. Relevante maatschappelijke partners: vertegenwoordigers van mileugroeperingen, sociale inclusie (waaronder gelijkheid en mindervaliden), werkgevers en werknemers zijn enerzijds betrokken door middel van actieve raadpleging (één-op-één gesprekken, attendering consultaties) en anderzijds door middel van hun lidmaatschap in het Comité van Toezicht 2014-2020, waar de programmaontwikkeling 2021-2027 aan de orde is geweest.
4. Overige belanghebbenden: De verschillende stakeholderbijeenkomsten die georganiseerd zijn, zijn ook toegankelijk geweest voor overige belanghebbenden. Dit kunnen betrokken inwoners van het landsdeel zijn, maar ook kleiner MKB dat niet gericht een uitnodiging heeft ontvangen, maar wel geïnteresseerd is in deelname aan het programma.

Hieronder wordt stilgestaan bij hoe deze partners betrokken zijn geweest in de voorbereiding op het programma Oost-Nederland 2021-2027. Ook de rol van deze partners bij de uitvoering van het programma wordt besproken.

Betrokkenheid van de partners bij de voorbereiding

Om te komen tot het definitieve programma hebben de besturen van zowel Gelderland en Overijssel een interactief proces met de stakeholders van de Triple Helix georganiseerd. Door middel van verschillende bijeenkomsten en overleggen is de Beheerautoriteit in gesprek gegaan met ondernemers, decentrale overheden, onderwijs & onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties. Hier is belangrijke input opgehaald voor de opstelling van nieuw (economisch) beleid. De stakeholders gaven de volgende belangrijke punten mee:

- Bouw voort op het programma 2014-2020,
- Verruim de steun voor 'koolstofarm' naar bredere scope energietransitie,
- Verminder administratieve lasten.

Deze werkwijze legde in Oost-Nederland een goede basis voor de ontwikkeling van het Programma.

Reactie van partners in Oost-Nederland

De partnergroepen zijn op meerdere wijzen betrokken bij de ontwikkeling van het programma. Zowel voor de RIS3 als het Programma zijn bijeenkomsten georganiseerd waarop circa honderd deelnemers actief hun input geleverd hebben. Tevens bestond de mogelijkheid om via internet te reageren op het concept programma. De respondenten geven een goede afspiegeling van MKB, ondernemers, kennisinstellingen, decentrale overheden, intermediaire organisaties en maatschappelijke organisaties.

In aanvulling op de betrokkenheid van stakeholders in het opstellen van het concept programma, is het programma in een openbare, online consultatie voorgelegd aan het brede publiek. Hieraan is ruchtbaarheid gegeven door middel van openbare publicaties en door actieve attendering van alle eerdere aanvragers, begunstigers en stakeholders, en door berichtgeving aan alle leden van alle gremia rondom programma 2014-2020 (zoals het Comité van Toezicht, de Deskundigencommissie) en de Spiegelgroep programma 2021-2027.

In de maand dat het programma openstond voor publieksconsultatie zijn vele reacties ontvangen. De tenor van deze reacties is voor het overgrote deel steun aan de gemaakte keuzes en de beschreven aanpak. Een aantal suggesties is dankbaar overgenomen in de teksten hiervoor. Bijvoorbeeld ten aanzien van de potentiële steunende rol aan innovatie, valorisatie en acceptatie van innovatieve oplossingen door creatieve industrie, kennisinstellingen en/of gebruikersgroepen. Een aantal reacties hield verband met de reikwijdte van het programma en de ordening in prioriteiten enerzijds, tegenover de RIS3 anderzijds. Met tekstuele aanpassingen is dit meer duidelijk gemaakt.

Ten slotte richtten veel reacties zich op de uitvoering van het programma te zijner tijd. Onderwerpen ten aanzien van de uitvoering die zijn geschreven, zijn bijvoorbeeld:

- vermindering van de administratieve lastendruk,
- selectie op basis van 'first come, first serve' in relatie tot kortere doorlooptijden,
- toegankelijke instrumenten voor het MKB,
- duidelijke en pragmatische toepassing van regelgeving (bijvoorbeeld ten aanzien van 'steun buiten het gebied'),
- minder zware eisen aan omvang en samenstelling van consortio (zónder eis tot samenwerking los te laten).

Zoals is benoemd in de passage 'lessons learned' in hoofdstuk 1, herkent de Beheerautoriteit zich in veel van deze punten. De inbreng hierop uit de publieksconsultatie wordt meegenomen in de vertaling straks van dit programmadocument naar specifieke subsidievoorwaarden en openstellingen.

Betrokkenheid van de partners tijdens de uitvoering

Ook worden verschillende partners betrokken bij het Monitoringcomité (voorheen Comité van Toezicht). Dit comité behoudt dezelfde samenstelling en functie als in de vorige programmaperiode. Hieronder vallen mede-overheden en partners uit de triple helix. Hiermee geeft Oost-Nederland vorm aan de gewenste gezamenlijke invulling van het toezicht. Het comité is verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoering van het programma conform het gestelde in de verordening. Het Monitoringcomité is samengesteld in overeenstemming met de voorschriften uit de Europese regelgeving en richtlijnen.

Naast het comité wordt, net als het vorige programma, een Deskundigencommissie ingericht waarin onafhankelijke experts van de triple helix-partners zitting hebben. De commissie beoordeelt of projecten daadwerkelijk in aanmerking komen voor financiering. Het advies heeft de vorm van een gezamenlijke score die aan alle ingediende projecten wordt toegekend door de deskundigecommissie. Door de samenstelling met deskundigen van buiten de Beheerautoriteit en de twee provincies geeft dit een verrijking van en aanvulling op de publieke uitvoering. Dit leidt tot selectie van betere projecten en draagt zo bij aan hogere kwaliteit van het programma.

Een vertegenwoordiger van de provincies en een vertegenwoordiger vanuit de steden van Oost-Nederland neemt deel aan de vergadering van de Deskundigencommissie. Beide vertegenwoordigers hebben slechts een adviserende rol bij de beoordeling van de projecten en dus geen stemrecht. Met de instelling van de Deskundigencommissie ten behoeve van projectselectie geeft het Programma vorm aan de realiserende rol van de markt.

Om deze twee groepen te ondersteunen en betrokken te houden worden verschillende organisaties uitgenodigd om bij te dragen aan projectacquisitie. Hierbij ligt een actieve rol bij het programmamanagement (in aansluiting op de provinciale beleidsafdelingen).

Gedurende de uitvoering van het programma worden partners ook betrokken middels voorlichting via nieuwsbrieven, beschikbaarstelling van jaar- en evaluatieverslagen, projectbezoeken, de programma website www.op-oost.eu. Daarnaast worden deze groepen ook in de gelegenheid gesteld om tijdens de Europa Kijkdagen kennis te nemen van de ontwikkelingen en voortgang van het programma.

Betrokkenheid van partners tijdens de monitoringsfase en evaluatiefase

Door vertegenwoordiging in de formele fora voor de uitvoering van het programma blijven partners gedurende de hele looptijd betrokken. Door deelname aan deze fora worden zij voortdurend in staat gesteld hun inbreng te leveren in de diverse taken van de programmasturing. Doorlopende monitoring en periodieke evaluaties worden in samenspraak met deze fora uitgevoerd. Bij evaluaties wordt vanzelfsprekend de doelgroep van het programma bevroegd.

Bij het opzetten van de uitvoering, monitoring en evaluaties, wordt hoofdstuk V van de Gedragscode inzake partnerschap in acht genomen (Verordening [EU] 240/2014).

7. Communicatie en zichtbaarheid

Communicatie is integraal onderdeel van het programma. De Beheerautoriteit stelt hiertoe een specifieke communicatiemedewerker aan. De kerngedachte is dat we steeds stilstaan bij de vragen hoe we de meest gewenste projecten krijgen, hoe de relatie met (potentiële) subsidieaanvragers en -ontvangers soepel verloopt en hoe het programma bijdraagt aan een goede naam voor Europa en de Fondsen.

Dit hoofdstuk beschrijft de invulling van communicatie op hoofdlijnen. Jaarlijks volgt een communicatieplan dat aansluit bij de actuele stand van zaken.

COMMUNICATIEDOELSTELLINGEN

- bekendheid van het programma zodat de doelgroepen ons makkelijk vinden,
- werven van projecten die bijdragen aan het versterken van de regionale innovatieve economie en klimaatdoelstellingen,
- laagdrempelige toegang en toeleiding naar subsidiemogelijkheden,
- begrijpelijke verantwoordings- en zichtbaarheidverplichtingen,
- vertrouwen; begunstigden en stakeholders kennen ons als partner waarmee het goed samenwerken is,
- zichtbaarheid van de resultaten van de projecten en effecten.

DOELGROEPEN

1. (potentiële) Begunstigden
2. Stakeholders
3. Het brede publiek

(Potentiële) begunstigden

Het blijkt eenvoudiger contact te leggen met een samenwerkingsverband dan met individuele MKB'ers. Bij contacten met het MKB is vaak een intermediair betrokken (subsidieadviseur of een facilitator). Wij onderzoeken extra mogelijkheden om het MKB zonder tussenkomst van deze intermediairs te bereiken. Daarnaast zijn groepen MKB'ers verenigd in netwerken, waarmee we relaties opbouwen.

Communicatiedoelstellingen:

- informeren en adviseren over subsidiemogelijkheden en projectadministratie,
- transparantie m.b.t. processen en besluitvorming,
- enthousiasmeren om een aanvraag in te dienen en ervaringen en resultaten te delen.

Stakeholders

Stakeholders hebben belang bij, of invloed op, het slagen van het programma. Zij fungeren als ambassadeurs. Het is daarom van belang dat zij goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden, de voortgang en de resultaten van het programma.

Communicatiedoelstellingen:

- informeren over en betrekken bij besluitvorming,
- informeren over voortgang, resultaten en meerwaarde van het programma.

Het brede publiek

Om deze doelgroep te bereiken werken diverse fondsen samen. Dit maakt efficiënte communicatie richting het brede publiek mogelijk. Binnen de communicatiestrategie van samenwerkende fondsen in Nederland levert Oost voorbeelden van succesvolle aanvragen, strategische projecten en resultaten.

Communicatiedoelstellingen:

- bijdragen aan positief imago van Europese programma's,
- inwoners informeren over resultaten van regionale samenwerking en Europees geld.

COMMUNICATIEBOODSCHAPPEN

- Kom met innovatieve plannen; nu innoveren is in de toekomst beter presteren.
- Europees geld geeft een steuntje in de rug.
- Met Europees geld gebeurt meer dan je denkt.

COMMUNICATIEKANALEN

De programmawebpage is de basis van alle informatie. Alle communicatiemiddelen verwijzen ernaar. Periodiek wordt de lijst van verleende aanvragen bijgewerkt. De website is binnen 6 maanden na goedkeuring van het programma online en voldoet aan de Europese richtlijnen.

Social media en (digitale) nieuwsbrief.

Infobladen en (online) voorlichtingsbijeenkomsten t.a.v. openstellingen.

Overig middelen:

- toolkit voor intermediairs en communicatie via media van derden,
- (on)betaalde exposure via online en print media en sociale mediakanalen,
- monitoring en begeleiding van projecten m.b.t. communicatieverplichtingen,
- optekenen van succesverhalen,
- publieksvriendelijke presentatie van de jaarcijfers en programmaresultaten,

- doorplaatsen van succesverhalen op het portaal van de lidstaat en de EC,
- inhoudelijk bijdragen aan verzoeken van de lidstaat en DG Regio.

GEPLAND BUDGET

De Beheerautoriteit Oost reserveert voor uitgaven aan communicatie (exclusief personele inzet) 0,3% van het programmabudget; dat betekent een budgetindicatie van circa € 240.000 (exclusief personele kosten) voor de gehele periode.

INDICATOREN VOOR MONITORING EN EVALUATIE

Mogelijke acties en indicatoren zijn:

- opstellen van een klantprofiel en een klantreis,
- klanttevredenheidsonderzoek,
- een dashboard gekoppeld aan het financiële systeem,
- volgers, bereik en interactie op sociale media,
- aantal bezoekers van de website,
- kwalitatief onderzoek onder deelnemers aan bijeenkomsten,
- oplage en bereik bij print- en mediacampagnes,
- het aantal plaatsingen van persberichten.

8. Gebruik van eenheidskosten, vaste bedragen, vaste percentages en financiering die geen verband houdt met kosten

Dit hoofdstuk wordt later ingevuld in landelijke afstemming.

Uitgangspunt:

Oost-Nederland zet in op maximale vereenvoudiging van de administratieve lasten voor subsidieaanvragers en uitvoerders van projecten, binnen de daartoe gestelde kaders in de GB-verordening. Daarbij sluit Oost-Nederland aan op de afspraken die landelijk worden gemaakt over vereenvoudiging van de eenheidskosten.

PM: tabel 14 en bijlagen worden later ingevuld (na afstemming tussen EZK en de landsdelen)

Opsomming bijlagen

- Lijst deelnemers stakeholderbijeenkomst
 - Lijst leden spiegelgroep
 - RIS3
 - Samenvattende schets van de maatschappelijke uitdagingen, economie en innovatiesysteem in de regio Oost-Nederland
 - SMB-verklaring
 - DNSH-verklaring
 - **? Publieksversie ?**
-
- Aanhangsel 1: Uniebijdragen op basis van eenheidskosten, vaste bedragen en vaste percentages
 - Aanhangsel 2: Uniebijdragen op basis van financiering die niet gekoppeld is aan kosten
 - Aanhangsel 3: Projecten van strategisch belang

Bijlage

Samenvattende schets van de maatschappelijke uitdagingen, economie en innovatiesysteem in de regio Oost-Nederland

Maatschappelijke uitdagingen: transities centraal

Het bestaande innovatiesysteem van Oost-Nederland is in de programmaperiode 2014-2020 op een aantal topsectoren versterkt. Met het oog op een aantal indringende technologische en maatschappelijke transities, wordt daarin een verdere doorontwikkeling aangebracht, en wordt in het Programma dus niet gekozen voor een majeure wijziging. Wel is gekozen om in plaats van topsectoren te ondersteunen, nu te kiezen voor cross-overs. Het is van belang om grondig bij de transities stil te staan, om vervolgens te destilleren waar de kansen voor de sterktes van de Oost-Nederlandse economie en maatschappij aanwezig zijn.

In de RIS3 Oost-Nederland worden de volgende internationale transities genoemd die voor bedrijven die sector- en regiooverstijgend zijn, maar ook kenmerkend zijn voor Oost-Nederland en een uitdaging voor deze regio vormen. Deze spelen een grote rol bij het bepalen van de kaders voor het toekomstige Programma:

- ✓ De Energie- en grondstoffentransitie;
- ✓ Digitalisering en robotisering;
- ✓ Servitization;
- ✓ Internationalisering;
- ✓ Sociale innovatie.

De Energie- en grondstoffentransitie

Eén van de omvangrijkste transities is de energie- en grondstoffentransitie. De overgang naar een koolstofarme economie heeft door de dreiging en risico's van klimaatverandering grote urgentie. De CO₂-uitstoot moet omlaag. De afhankelijkheid van fossiele brandstoffen neemt af door te investeren in duurzame alternatieven waar stroom wordt opgewekt door bijvoorbeeld wind of zon. De Europese Green Deal geeft het startschot om een prominent deel van de budgetten te richten op een groenere economie. Circulariteit, opwekken van hernieuwbare energie, meer slimme energiesystemen, etc. leiden zowel tot voordelen op gebied van duurzaamheid en maatschappij, als op gebied van economie. Groene economische dragers bieden voor de lange termijn een competitief voordeel voor Oost-Nederland. Het is een belangrijke missie het bedrijfsleven te helpen versneld te innoveren, bijvoorbeeld in samenwerking met de andere actoren uit de triple helix van overheid, onderwijs en ondernemen. Actueel ook met betrokkenheid van burgers, gebruikers van innovaties, als vierde deel: de quadrupel helix. Het nationale beleid is net als het Europese beleid zeer uitgesproken hierover. Dit heeft op alle sectoren invloed in Oost-Nederland, en is daarom ook nadrukkelijk aanwezig in de RIS3.

In de RIS3 2014-2020 is energie- en milieutechnologie als belangrijk thema benoemd. Het programma 2021-2027 zet de investeringen in innovaties voor een groener Europa voort.

Digitalisering en Robotisering

Automatisering van productieprocessen heeft een enorme vlucht genomen de laatste jaren. In de regionale economie is dit van groot belang, enerzijds vanuit technologische innovatiekracht, anderzijds vanwege de impact op arbeidsprocessen, opleidingen en werkgelegenheid. Ontwikkelingen zoals een brede digitaliseringsagenda voor het MKB, de Digital Agenda van de EC en de ontwikkeling van Smart Industry laten zien hoe digitalisering bijdraagt aan nieuwe productieprocessen die beter regisseerbaar én voorspelbaar zijn. De intrede van Artificial Intelligence en robotisering stelt niet alleen een vraag over hoe het Europese productiesysteem zich de komende jaren ontwikkelt ten opzichte van massaproducerende naties zoals China en India, maar ook hoe de arbeidsmarkt hierop reageert door een veranderende vraag in kwantiteit maar vooral ook kwaliteit omdat de gewenste competenties wijzigen.

Servitization

De verschuiving waarbij meer in diensten wordt gehandeld in plaats van producten. Zo is bezit van (consumptie)goederen langzaam aan het verschuiven van gebruik en gedeelde varianten (deeleconomie). Daarnaast verkopen bedrijven in toenemende mate een dienst in plaats van een product. Zo kiezen producenten ook steeds vaker voor het leveren van het eindresultaat (bijv. licht) in plaats van het product (lampen). Dat vraagt een grote transitie omtrent de bestaande denkbeelden over verdienmodellen en productiecapaciteit én samenwerking in het ecosysteem.

Internationalisering

Deze ontwikkeling heeft meerdere dimensies. Zeker in tijden van economische schokken (zoals de Coronacrisis effectief etaleert), ontstaan problemen in internationale waardeketens. Dit vraagt vaak toch om een simpeler productiemodel dat lokaler is georganiseerd. De ontwikkeling rond Smart Industry is hier een goed voorbeeld van, evenals initiatieven waarbij overzeese productie wordt teruggehaald (reshoring). Daarnaast is internationalisering van afzetmarkten van belang. Scale-ups worden bijzonder gewaardeerd, maar moeten in staat zijn om ook op buitenlandse markten met andere (ondernemers)culturen en wetgeving, zaken te doen. Daartoe moet het snel groeiende bedrijfsleven worden geëquipeerd. Internationalisering heeft ook een voornamelijk Europees perspectief op het genereren van kennis en kunde. Oost-Nederland is niet de enige regio met bijzondere krachten op het terrein van food, tech en life sciences. Het kapitaliseren hiervan met complementaire kennis in andere regio's van Europa leidt tot een competitiever Europa.

Sociale Innovatie

De inbedding van de burger of eindgebruiker van een product of dienst in de waardeketen is aan verandering onderhevig. Dat zien we onder meer in de medische sector of in de energiesector, waarbij de eindgebruiker niet alleen afnemer is van een product of dienst die af is. Eindgebruikers ontwikkelen ook daadwerkelijk zogenaamde 'use cases' waarbij zij direct onderdeel vormen van het innovatieproces. Dat zorgt voor een grotere acceptatie van innovaties, en zorgt ervoor dat bedrijven minder prototypes hoeven te maken om uiteindelijk te voldoen aan de eisen van de gebruikers. Dit is zowel

van toepassing op business-to-business als business-to-consumer markten. De gebruiker / burger als vierde speler in de 'quadrupel helix' versterkt de impact van samenwerkingen van de drie 'triple helix-domeinen van overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Deze ontwikkelingen transformeren de vraag- en aanbodkant van bestaande sectoren. Juist daarbinnen ligt de kracht van het nieuwe Programma. Er wordt, met inachtneming van deze transities, primair gekozen voor de volgende focusgebieden. In al deze genoemde focusgebieden komen de volgende drie 'Sustainable Development Goals' van de Verenigde Naties naar voren: SDG 7: Betaalbare en schone energie, SDG12: Verantwoorde consumptie en productie, SDG13: Klimaatactie.

✓ Op het snijvlak van Health, Food en Tech – Prevention & MedTech

Binnen dit domein wordt ingezet op gezonde voeding, medische technologie, diagnosetek en behandeling. Deze domeinen dragen bij aan gezondheid en gezond ouder worden. In 2030 dient Oost-Nederland zich te ontwikkelen tot een sterk geëquipeerd cluster, met inachtneming van de drang om te robotiseren en te digitaliseren, omdat deze in de zorg bijzonder actueel is.

✓ Op het snijvlak van Tech, Food en Materials – Sustainability & Foodtech

Verduurzaming van het productiesysteem is al jaren een prioriteit in Oost-Nederland. Daarbij wordt ingezet op duurzame voedseltechnologie, innovatieve landbouw, biologische materialen en grondstoffen. Een aantal vitale gebieden, zoals eiwittransitie en voedseltechnologie, circulaire en natuur-inclusieve landbouw, en smart farming (agro-tech), moeten ervoor zorgen dat een bijdrage wordt geleverd aan oplossingen voor voedselschaarste en duurzame en klimaatbestendige voedselvoorziening.

✓ Op het snijvlak van Cleantech, Materials en Tech – Manufacturing & MaterialTech

Met een van oudsher sterke maakindustrie, is de regio gezegend met veel kansen de komende jaren, maar even zo veel met uitdagingen die onder invloed van veranderende technologische standen. Er is een zeer duidelijke vraag in de maatschappij om de maakindustrie schoner en duurzamer te laten produceren; circulaire economie. Het toepassen en verkopen van nieuwe technologieën, vooral op het terrein van digitalisering, robotisering en circulaire economie, vragen om een adequate ondersteuning van het relevante bedrijfsleven, voornamelijk het mkb. Daarbij is Smart Industry om slimme en autonome systemen te bouwen, communicerende slimme machines, en nieuwe bedrijfsmodellen (onder invloed van servitization). Daarnaast worden geavanceerde materialen ontwikkeld en recycling technologieën (bijvoorbeeld op het gebied van kunststof verpakkingen), en de ontwikkeling van nanotechnologie en fotonica, die nu vooral nog in de kinderschoenen staan van de ontwikkelingen, maar lonkende perspectieven bieden voor het ecosysteem. Ten aanzien van water en waterkwaliteit bijvoorbeeld innovaties in meet- en regeltechniek, in opwekking van energie uit water(stromen), in hightech zuiveringsmaterialen.

✓ **Vergroening: energietransitie en klimaat**

Deze primaire focusgebieden zijn ontstaan op het snijvlak van maatschappelijke ontwikkelingen en de bestaande krachten van het ecosysteem in Oost-Nederland, met inachtnaam van de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van technologie, mens en milieu. De opgave in transitie naar een groenere economie is niet gebonden aan één regio, aan één technologie, aan één sector. Innovaties die direct leiden tot minder energieverbruik en/of meer benutting van duurzaam opgewekte energie in de productieketens in Oost-Nederland, zijn nodig om klimaatdoelen te bereiken.

Regionale economie en innovatiesysteem

In verschillende beleidsdocumenten zoals coalitieakkoorden van de afzonderlijke provincies, de geactualiseerde RIS3 voor Oost-Nederland en daaronder liggende bronnen en analyses (waaronder de KIA's) worden sterktes en zwaktes van de regio beschreven. De sterke kennisclusters rondom Nijmegen (Health & Life Sciences), Enschede (HTSM), de Stedendriehoek (cleantech) en Wageningen (Agrofood) worden bijvoorbeeld uitgelicht, maar ook het sterke MKB in de gehele regio en het innovatiepotentieel dat de regio bezit. Zwakheden worden ook benoemd. Zo stelt de RIS3 dat het ecosysteem nog onvoldoende de doorgroei van startups naar scale-ups ondersteunt, een grote groep gevestigd MKB beperkte groeiambitie hebben en dat als zij onvoldoende innoveren hun concurrentiepositie verliezen en de relatie tussen kennisinstellingen en de regionale economie niet optimaal benutten.

(Nota bene: Waar in dit programma wordt gesproken over 'kennisinstellingen' worden alle instellingen bedoeld die op WO- en HBO-niveau opereren in onderzoek en opleiding. Bijvoorbeeld de drie universiteiten, de hogescholen (momenteel ook wel 'Universities of Applied Sciences' genoemd), het universitair medisch centrum, maar ook publieke en private onderzoeksorganisaties.)

Een sterkte van de regio is de strategische ligging van de regio tussen Randstad en het Rhein-Ruhrgebied, waarmee via onder andere het Interreg Deutschland-Nederland programma steeds meer connecties worden aangegaan. Hierdoor heeft de regio een aantrekkelijk (grensoverschrijdend) vestigingsklimaat voor bedrijven en een prettig woon- en leefklimaat voor burgers. Het is daarom ook niet verbazingwekkend dat de regio steeds meer professionals en bedrijven aantrekt. Alle subregio's hebben een krachtig eigen economisch profiel. In vergelijking tot de rest van Nederland, is er relatief meer groot MKB aanwezig. In Oost-Nederland is 16% van de bedrijven groter dan 10 personen, in heel Nederland is dit gemiddeld 13%.

Bij ordening van alle bedrijven naar hun omvang (met categorieën 1-10 / 10-100 / 100+) valt op dat in Oost-Nederland relatief minder banen bestaan bij kleine bedrijven (1 tot 10 personen) dan nationaal: 45% in Oost-NL versus 49% nationaal. In Oost-Nederland zijn er juist meer banen bij bedrijven met 10 tot 100 personen dan nationaal: 35% in Oost-Nederland versus 32% nationaal.

Voor aandeel banen bij bedrijven van 100+ personen is in Oost-Nederland nagenoeg gelijk aan nationaal (bron: LISA, 2020).

Sterktes van de regio die uit de SWOT-analyse naar voren komen zijn onder andere:

- De diversiteit van het MKB zorgt ervoor dat de Oost-Nederlandse economie niet afhankelijk is van één bedrijf of één sector en zich tevens via verschillende netwerken ontwikkelt, waardoor er kansen voor unieke cross-overs worden gegenereerd;
- De regio beschikt over internationaal erkende kennisinstellingen die een brede kennisbasis bieden; samenwerkingen en cross-overs zijn ontstaan;
- Zowel de kennisinstellingen als het MKB hebben inhoudelijke expertise die nuttig is voor zeer relevante maatschappelijke uitdagingen;
- Het beroepsonderwijs is sterk regionaal verbonden;
- De regio heeft een sterk zelforganiserend vermogen, onder andere door de sterke verbindingen tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven.

Enkele zwaktes zijn:

- De identiteit in de regio is niet Oost-Nederlands, maar veelal lokaal of regionaal (Twents, Achterhoeks, etc.);
- De aanwezige grote bedrijven zijn veelal verbonden in de waardeketen buiten de regio en spelen een beperkte rol in het regionale innovatie ecosysteem. Hierdoor vervullen ze niet een aanjagende rol die grote bedrijven wel hebben in andere regio's;
- De economie omvat een grote groep lang gevestigde MKB bedrijven met een beperkte groeiambitie. Als zij onvoldoende innoveren verslechtert hun concurrentiepositie;
- Alhoewel middelen en activiteiten voor startups de afgelopen jaren zijn toegenomen, stimuleert en ondersteunt het ecosysteem nog onvoldoende de doorgroei van startups naar scale-ups;
- De relatie tussen de kennisinstellingen en de regionale economie wordt niet optimaal benut.

Oost-Nederland kenmerkt zich door de aanwezigheid van relatief veel en divers MKB, met ook meer groot MKB dan gemiddeld in Nederland (zie hiervoor). Het industriële mkb in Oost-Nederland is veelal verbonden met, en afhankelijk van, grootbedrijven buiten het landsdeel.

Voor slagkracht, behoud en groei van het bedrijfsleven is clustervorming van belang, evenals een sterk ecosysteem. Hierin is afgelopen jaren intensief geïnvesteerd. Oost-Nederland kent een diverse groep van kennisinstellingen die gezamenlijk een brede kennisbasis voor innovatie in het landsdeel bieden. De onderzoeksvelden van deze kennisinstellingen zijn uitzonderlijk relevant voor de maatschappelijke uitdagingen van nu en de komende jaren.

Focus op innovatie

Wanneer we inzoomen op het innovatiesysteem in Oost-Nederland, benoemt de RIS3 enkele sterke punten met betrekking tot innovatie in Oost-Nederland die bijdragen aan het succes van de regionale economie:

- ✓ De sterke kennisclusters rondom Nijmegen, Enschede en Wageningen zijn dé basis voor succes.
- ✓ Daarbinnen is het vliegwiel de kracht van het sterke MKB in de gehele regio en het innovatiepotentieel dat de regio bezit.
- ✓ De ligging en het fijn woon-werkklimaat dragen bij aan de positieve economische basis.

Ook benoemt de RIS3 een aantal knelpunten die overwonnen moeten worden:

- ✓ Een uitdaging is de ondersteuning van het ecosysteem ten behoeve van de doorgroei van startups naar scale-ups. Daarnaast is een grote groep gevestigde MKB-ers beperkt in hun groei ambitie, en daarmee onvoldoende innoveren en onder concurrentiedruk komen te staan.
- ✓ Urgentie: Gevestigde bedrijfsleven moet op tijd de urgentie van maatschappelijke transitie afwegen.
- ✓ Kennis en kunde: Veel van de kennis en kunde om maatschappelijke transitie vorm te geven is op dit moment niet beschikbaar bij het personeel.
- ✓ Beschikbare middelen: In veel gevallen zijn er onvoldoende middelen beschikbaar om actief aan de slag te gaan met de transitie.
- ✓ Gebrek aan flexibiliteit: Flexibiliteit is vereist op het niveau van management en op het niveau van het personeel om de impact van de transitie te overzien.

De samenwerking tussen kennisinstellingen en de regionale economie varieert per kennisgebied en instelling. Veel kennisinstellingen zoeken naar het structureel beter benutten van hun kennis en innovaties in de regionale economie en hebben de afgelopen jaren bewust gewerkt aan hun valorisatietraject. Door middel van incubators en samenwerkingen wordt door alle kennisinstellingen in Oost-Nederland getracht de resultaten van onderzoek en de kennis en ideeën van studenten en onderzoekers beter in het landsdeel te laten landen. Deze inspanningen hebben zeker wel hun vruchten afgeworpen, met succesvolle bedrijven als resultaat. Het aantal start ups in het landsdeel gerelateerd aan (met name) de universiteiten is toegenomen, maar de resultaten voor de vervolgstap van startup naar scale-up blijven nog achter. Ondanks inspanning van innovatiemakelaars komen ook verbindingen tussen kennisinstellingen en het gevestigde mkb maar moeilijk tot stand.

Het is van belang dat het MKB in Oost-Nederland innoveert. Wanneer dit niet of beperkt gebeurt, vormt dit op lange termijn een risico voor de regionale economie, alsmede voor het realiseren van maatschappelijke opgaven. Wanneer valorisatie wel wordt gerealiseerd kunnen kennis en ideeën beter gecommercialiseerd worden, hetgeen een enorm potentieel biedt.

Gebleken is dat het gevestigde bedrijfsleven in Oost-Nederland belemmeringen ervaart bij het oppakken van innovaties met betrekking tot maatschappelijke transitie:

- Eén van deze belemmeringen is dat het MKB veelal gericht is op lopende bedrijfsprocessen. Deze bedrijven hebben onvoldoende financiële middelen beschikbaar voor de experimentele ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en toepassingen. Ook ontbreekt het de MKB-bedrijven aan voldoende kennis voor goede planvorming van experimentele ontwikkeling om innovaties tot marktintroductie te brengen. Te veel goede ideeën en vindingen blijven daardoor commercieel onvoldoende benut.
- Het MKB in Oost-Nederland loopt aan tegen de grote (financiële) risico's in ontwikkel- en testfasen.
- Een andere belemmering is de afstand tussen MKB en kennisinstellingen. Zo sluiten de innovaties afkomstig van de kennisinstellingen niet goed aan op het huidige producten- en dienstenaanbod van het MKB. Dit terwijl de innovatiekracht van het landsdeel vooral gecentreerd is rondom de drie universiteiten in het landsdeel.
- Een andere belemmering bij innovaties is het vinden van voldoende geschoold personeel. Problemen ontstaan vaak binnen innovatietrajecten waardoor personeel niet de juiste skills heeft om te werken met de nieuwe productiemethoden.
- In Oost-Nederland wordt op verschillende manieren al gewerkt om belemmeringen voor het MKB weg te nemen en samenwerking tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven te stimuleren. Zo zijn er in Oost-Nederland al verschillende clusterorganisaties. Denk aan Food Valley, ThinkEast en Health Valley. Hiermee heeft Oost-Nederland al een groot clusteraanbod. Noodzaak is dan ook niet om nieuwe clusterorganisaties op te richten, maar om deze bestaande clusters verder te ondersteunen zodat zij ook binnen dit programma als hulpmiddel ingezet kunnen worden rondom specifieke innovaties.

Focus op energietransitie

In de coalitieakkoorden van de provincies Gelderland en Overijssel wordt de energietransitie ook als belangrijke opgave benoemd voor de komende coalitieperiode. Dit komt overeen met het benoemen van de energie- en grondstoffentransitie als maatschappelijke uitdaging in de RIS3 van Oost-Nederland. Ook de Europese Commissie heeft de energietransitie toprioriteit gegeven middels de Green Deal.

De provincies Gelderland en Overijssel geven al op verschillende manieren vorm aan deze energietransitie. Zo zijn er investeringsfondsen, zoals het Innovatie- en Energiefonds Gelderland, die als taak hebben om de transitie te versnellen en ook risico te nemen door te investeren in risicovolle projecten en ondernemingen. Ook zetten de provincies zich in om de energieinfrastructuur te versterken. Op deze manier wordt het bijvoorbeeld aantrekkelijker om voor een elektrische auto te kiezen. Ook is in de provincie Gelderland het Gelders Energieakkoord opgericht. In dit netwerk werken bijna 250 Gelderse organisaties samen met als inzet: 55% minder CO₂-uitstoot in 2030 en een klimaatneutrale provincie in 2050.

Hierin staan vijf thema's centraal:

- Gebouwde omgeving
- Bedrijven, instellingen en industrie
- Mobiliteit
- Landbouw en grondgebruik
- Duurzame opwekking

De provincie Overijssel heeft het programma 'Nieuwe Energie Overijssel' opgericht. In dit programma werkt de provincie Overijssel samen met zeven kernpartners aan een energieneutraal Overijssel in 2050. Concreet is het doel 20% nieuwe energie en 6% energiebesparing in 2023. Het programma verbindt en versterkt partners en initiatieven die bijdragen aan de energietransitie in Overijssel.

Focus op innovatie ten dienste van de energietransitie

Gekeken naar Oost-Nederland kan geconstateerd worden dat veel geïnvesteerd wordt in de energietransitie. Ook in innovaties rondom de energietransitie wordt geïnvesteerd. Dergelijke innovaties dragen ook bij aan een betere luchtkwaliteit. Binnen de ruimere context van de RIS3 en de crossovers, bij wijze van enkele voorbeelden met ontwikkeling van nieuwe technieken tot reductie van hoeveelheid koolstof, minder CO₂-uitstoot, schonere voedselproductie en vergroening van de chemie. De circulaire economie is eveneens van belang in deze transitie. Van belang in het programma is de ontwikkeling van circulaire businessmodellen, eco-design en de betrokkenheid van het MKB om gedragsverandering te stimuleren in combinatie met economische prikkels. Ook voor de stikstofproblematiek is de energietransitie van belang. Hoewel het programma géén specifieke doelstelling bevat op stikstofreductie, mag worden verwacht dat innovaties op de crossovers in de RIS3 ook zorgen voor reductie van stikstof. Vanuit de crossover cleantech bijvoorbeeld bij ontwikkeling van schonere brandstoffen en technieken. Hiermee geeft Oost-Nederland invulling aan nationale (klimaatakkoord, nationaal klimaatplan) en Europese kaders (Green Deal). Uit inventarisatie blijkt wel dat de energietransitie verder versneld kan worden wanneer extra middelen worden geïnvesteerd in slimme uitrol van innovaties. Juist hier zijn er namelijk weinig tot geen andere financieringsmogelijkheden beschikbaar.

De RIS3 benoemt tech, cleantech en materialen als sterke innovatiesectoren in Oost-Nederland. De innovatiekracht van deze sectoren kan veel toepassing vinden op energie & klimaat, wanneer deze wordt gestimuleerd slimme oplossingen en technologieën tot wasdom te brengen. Vanuit de sterke innovatiesectoren uit de RIS3 mag dit met name worden verwacht op het gebied van hernieuwbare energie en op het gebied van slimme energiesystemen.

De RIS3 identificeert ook uitdagingen zoals de focus van bedrijven op lopende bedrijfsprocessen en de afstand tussen MKB en kennisinstellingen. Slimme oplossingen blijven daardoor te vaak 'op de plank liggen'. De weg van laboratorium tot aan de praktijk stopt wanneer adoptie in de maatschappij te weinig, of te laat in het innovatieproces aan bod komt. De meerwaarde van dit programma ontstaat wanneer bedrijven enerzijds worden uitgedaagd om te innoveren binnen de energietransitie, als anderzijds om hier de samenwerkingen op te zoeken om tot toepassing, bewustwording en adoptie te komen.

Aanhangsel 3

Lijst met geplande concrete acties van strategisch belang, met een tijdschema (artikel 22, lid 3, van de GB-verordening)

In de periode 2021-2027 zet landsdeel Oost-Nederland minimaal drie strategische projecten in de schijnwerpers; minimaal één per specifieke doelstelling.

Onder strategische projecten verstaan wij projecten die bijdragen aan het versterken van de regionale kracht op het gebied van economie, energietransitie en innovatie, met als doel maatschappelijke én economische impact te bewerkstelligen. Het programma stelt innovatieve oplossingen centraal binnen drie crossovers geïdentificeerd in de RIS3, met bijzondere aandacht voor innovatieve oplossingen in hernieuwbare energie en (digitale) energiesystemen. In de programmastrategie wordt benadrukt dat slimme technieken óók tot toepassing moeten komen.

Criteria die we hanteren voor het bepalen van de projecten van strategisch belang zijn:

- De projecten dragen bij aan het innovatievermogen van het MKB, komen tot stand in partnerschap en kennen een relevant consortium,
- De projecten leveren een significante bijdrage aan de resultaat- en outputindicatoren van het programma en kennen een substantiële omvang (TSK minimaal € 1.000.000)
- De projecten leveren zichtbare maatschappelijke impact,
- De projecten zijn een toonbeeld van samenwerking met een brede doelgroep in en tussen regio's.

Bij zichtbare maatschappelijke impact kan bijvoorbeeld gedacht worden aan directe toepassing van oplossingen, betrokkenheid van gebruikersgroepen of burgers, tastbare faciliteiten voor het werken aan een flexibel energiesysteem, aan meer biobased materialen, aan energiesystemen die ook zichtbaar kunnen worden gemaakt in de communicatie over het project.

Vooralsnog is voorzien dat we weer gaan werken met jaarlijkse openstellingen tot het programmavolume is bereikt. Wij verwachten in de periode 2023-2025 jaarlijks één project van strategisch belang te kunnen aanwijzen, in totaal in ieder geval voor elke specifieke doelstelling 1 project. Zo mogelijk kunnen we bij opvolgende openstellingen in de jaren 2026-2027 nog aanvullende strategische projecten aanwijzen. De selectie van de strategische projecten zal plaatsvinden in afstemming met het Monitoringcomité.

De verordening van de EC beschrijft het belang van communicatie over strategisch belangrijke en financieel omvangrijke projecten. Daarin benoemt zij ook expliciet een rol voor de begunstigden. Uitgangspunt binnen het EFRO-programma is dat de Beheerautoriteit en begunstigden samen optrekken bij communicatie over deze projecten. Inzet van de communicatiekanalen van de Beheerautoriteit én van de begunstigde maken de boodschap krachtiger. Omdat het in het programma veelal over complexe en vaak abstracte innovaties gaat, is storytelling is een heel geschikte manier om het belang van deze innovaties op een begrijpelijke manier te delen.

Communicatie over projecten van strategisch belang start na de aanwijzing als zodanig. Het streven is deze aanwijzing spoedig na de verlening van subsidie te doen. is, wordt de communicatie geïntensiveerd zodra een project in uitvoering komt en zichzelf bewijst als project van strategisch belang. Communicatie loopt via de kanalen van de Beheerautoriteit, de twee betrokken provincies en de begunstigde(n). Deze projecten worden in de beschikbare kanalen extra uitgelicht met als doel ze maatschappelijk te profileren en daarmee bij de publieke doelgroepen de zichtbaarheid te vergroten van de Europese steun en toegevoegde waarde van Europese regionale programma's. van de Europese steun en toegevoegde waarde van Europese regionale programma's.